

RIIGI RAHVA RAHVA

EESTI RIIGI EELARVESTRAATEEGIA AASTATEKS 2007-2010



SISUKORD

2	Milline võiks elu Eestis välja näha nelja aasta pärast?	4
	Sissejuhatus	
5	Mis on riigi eelarvestrateegia?	6
7	Kuidas tehakse riigi eelarvestrateegiat?	8
	Kes teevad riigi eelarvestrateegiat?	
10	Riigi rahakoti sisu tuleb jagada pikalt ette vaadates	13
	Ühine tegutsemine loob sünergia	
14	Eelarvestrateegia alusteks on kaasamine ja koostöö	16
	Euroopa panustab ühtekuuluvusse	
18	Eelarvestrateegia koostamisest ministeeriumi pilgu läbi	20
	Kodanikud ütlevad strateegia koostamisel sõna sekka	
22	Varsti elab eestlane sama hästi kui rootslane	25
	Kuidas meil tuleks korraldada oma riiki?	
28	Eesti majandus eile, täna ja homme	30
	Riigi eelarvestrateegia kulude maht ja struktuur	
32	Riigi eelarvestrateegia eesmärgid	37
	Esimene prioriteet – haritud ja tegus rahvas	
41	Teine prioriteet – teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	45
	Kolmas prioriteet – paremad ühendusvõimalused	
49	Neljas prioriteet – väiksem keskkonnakoormus	53
	Viies prioriteet – piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	
56	Kuues prioriteet – maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng	61
	Seitsmes prioriteet – turvalisuse kasv	
65	Kaheksas prioriteet – riigi haldussuutlikkuse suurendamine	66
	Kuidas eelarvestrateegiat rakendatakse?	
67	Omavalitsuste huvid kajastuvad eelarvestrateegias selgelt	68
	Kuidas osaleb eelarvestrateegia elluviimises kolmas sektor?	
71	Euroopa Liidu maksumaksja toetab Eesti jätkusuutlikku majanduslikku arengut	72
	Kes kontrollib riigi eelarvestrateegia elluviimist?	
74	Riigi eelarvet kontrollime Sinu huvides	76
	Kokkuvõtvalt ja tulevikku vaadates	
	Partnerid riigi eelarvestrateegia koostamisel	



AIVAR SÕERD
rahandusminister

MILLINE VÕIKS ELU EESTIS VÄLJA NÄHA NELJA AASTA PÄRAST

See on küsimus, mis võib tunduda kohatu ajal, mil suur osa meie energiast kulub igapäevaste murede lahendamisele ning oleme riigina harjunud plaane tegema üksnes üheks aastaks ette. Või siis äärmisel juhul valimistest valimisteni.

Eesti on saanud nautida iseseisvat ja turumajanduslikku toimimist vaevalt 15 aastat. Selle aja jooksul toimunud arengu dünaamilisus peaks ka kõige prohvetlikemates tekitama kahtlusi, kas suudame täpselt ennustada ja valmistuda nelja aasta pärast ees ootavaks. Ometi oleme selle ette võtnud – valitsusasutuste poolt loodud riigi eelarvestrateegia aastateks 2007–2010 annab tänaste prognooside kohaselt raamistiku 335 miljardi krooni kasutamiseks järgmise nelja aasta jooksul.

Kiirelt kasvava majanduse ja suurenevate tulude tingimustes näeme esmase ülesandena vajadust käivitada algatusi, mis vaataksid kaugemale tulevikku ja kindlustaksid meie arengu jätkumise ka pikemas perspektiivis. Seepärast oleme väga põhjalikult analüüsinud ja planeerinud riigi raha jõudmise “õigetesse kohtadesse”, sinna, kus mure kõige suurem või arendamisest saadav kasu kõige ilmsem. Teisalt aga tuleb arvestada, et igal aastal ületavad riigiasutuste eelarvetaotlused märkimisväärselt eelarve tulude poolt, hoolimata selle kohati enam kui kümneprotsendilisest aastasest kasvust. Seega võib 335 miljardit krooni küll näida müstilise summana, ent kõiki muresid me sellega ei lahenda ja aastaks 2010 Eesti kindlasti veel valmis ei saa. Seetõttu tuli meil langetada prioriteetide osas olulisi valikuid.

Meie püsijäämine riigi, rahva ja kultuurina sõltub eeskätt iga inimese võimest iseseisvalt toime tulla ja ennast arendada. Pidevalt õppides, nii eestisiselt kui ka rahvusvahelisel tasandil teadmisi ja kogemusi vahetades ning neid rakendades muutub meie majandus teadmiste- ja tehnoloogiamahukamaks. Just niimoodi, uuendusmeelsuse ja kõrge tootlikkusega asendame senise odaval tööjõul põhineva ja paratamatult kiire aegumistähtajaga konkurentsieelise ning kindlustame igale inimesele võimete ja oskuste väärilise töö.

Uuendusmeelse mõtlemise soodustamiseks peab riik investeerima teadus- ja arendustegevusse ning julgustama teadusasutuste ja ettevõtjate koostööd. Kui suudame seejuures säilitada oma tööturu paindlikkuse, on meil eeldused ligi tõmmata senisest märksa kvaliteetsemaid välisinvesteeringuid ning Eestist võib saada Läänemere piirkonna ja Ida-Euroopa atraktiivseim kapitalipaigutuste sihtmaa, soodsaim ettevõtlus- ja innovatsiooni-keskkond. Riik, kuhu ajud sisse voolavad, mitte vastupidi.



Meie eesmärgiks oli strateegia koostamisel perspektiivi loomine, tulevikus tekkida võivate probleemide ennetamine. Kui tööpuudus on praegu madal, siis on meie ülesanne astuda samme, et see ei kasvaks ka tulevikus. Kui meie majanduskasv on kiire, siis peame hoolitsema selle eest, et me ei avastaks, et oleme pikamaadistantsi joostes liiga varakult spurtinud. Kui meie majandus areneb, siis tuleb parandada ka inimeste elukvaliteeti.

Panustamine inimestesse ja inimväärseesse elukeskkonda on peamine ülesanne. Eesti inimesel peab olema võimalus väärtustada perekonda, vaba aega ning oma huvidega tegelemist, et oleksime tervemad ning majanduslikult ja ühiskondlikult aktiivsed kogu elu jooksul.

Täna kiire majandusliku ja sotsiaalse arengu perioodil on oluline pöörata tähelepanu keskkonnakaitsele – see on tähtis teema meie tervise ja elukvaliteedi seisukohalt, aga annab samas ka tulevikus konkurentsieelise majanduslikus mõttes. Lisaks on Eesti looduskeskkonna olukord lahutamatu osa meie kultuuripärandist.

Et tagada arengu regionaalset tasakaalustatust, peame panustama ühendusvõimaluste parandamisse. See on ka üldiseks arengu eeltingimuseks. Peame oluliseks väärtuseks inimeste ligipääsu ettevõtlus-, õppimis- ja suhtlemisvõimalustele, sealhulgas mitte ainult füüsilisi, vaid ka infotehnoloogilist ühendusvõimalusi.

Ükski riik ei saa edeneda, kui selle inimesed ja ettevõtjad peavad oma lähedaste heaolu ning vara puutumatuset pärast muret tundma. Seega peame püüdma selle poole, et meie riigi turvalisuse hoidjad – politseinikud, päästetöötajad ja piirivalvurid – saaksid töötada korralikes tingimustes tänapäevaste töövahenditega ning nende raske töö saaks vääriliselt tasutud. Ka peame edu saavutamiseks panustama oma riigiasutuste töökaliteedi parandamisse ja ametnike harimisse, et plaanitud tegevused ka hästi ellu saaksid viidud.

Järgmise nelja aasta jooksul on meil võimalik oluliselt vähendada oma elatustaseme mahajäämust Euroopa Liidu keskmisest, kuid Euroopa keskmisega võrreldavale tasemele tõusmine ei saa olla eesmärk omaette. Me vaatame veel kaugemale tulevikku – investeerinud peavad tagama meile arengueeldused ka edaspidi.

HEA LUGEJA

Käesolev raamat aitab Sul mõista seda, kuidas Eesti riik planeerib oma raha kasutamist, kuhu eelarve vahendeid järgnevatel aastatel paigutatakse ning kuidas tagatakse raha kasutamise tõhusus.

Riigieelarvete loomise aluseks on alates aastatuhande vahetusest olnud eelarvestrateegia. Tänavu koostavad riigiasutused rahandusministeeriumi eestvedamisel riigi eelarvestrateegiat aastateks 2007–2010, mis on aluseks nii järgmise aasta eelarve planeerimisel kui ka raha jaotamisel järgnevatel aastatel. Strateegia vaadatakse igal aastal üle, seda täiendatakse ja lisatakse lõppu uus aasta – nii on järgmisel aastal töös eelarvestrateegia 2008–2011.

Eelnevatest riigi raha kasutamise strateegiatest erinevalt näitab eelarvestrateegia sel aastal kätte suunad ka Euroopa Liidust järgneva nelja aasta jooksul laekuvate toetussummade kasutamiseks. Kokku saab Eesti riik järgmisel neljal aastal kasutada pisut üle 335 miljardi krooni. Suur osa sellest on erinevate seaduste ja riigi poolt võetud kohustustega juba ette ära kavandatud. Ülejäänud vahendid suunatakse erinevate kitsaskohtade lahendamiseks ning riigi arendamiseks. Strateegia elluviimise eesmärk on saavutada Eesti kiire, sotsiaalselt ja regionaalselt tasakaalustatud jätkusuutlik majanduslik areng. Põhieesmärgi teenistuses on kaheksa prioriteetset valdkonda, kuhu on koondatud peamised arendustegevused ja kriitilisemate murede võimalikud lahendused. Neile lisaks peame oluliseks ka riigi haldusvõimekuse arendamist, et kodanike heaks paremat ja kiiremat tööd teha.

Strateegia opereerib rahanumbritega, mis põhinevad põhjalikul majandusolukorra analüüsil ning sellest lähtuval prognoosil, mis on valminud rahandusministeeriumis. Kavandatu elluviimiseks ELi toetuste kaasamise osas koostavad ministeeriumid täpsed rakenduskavad, mille alusel vahendeid jaotama hakatakse.

Loodame, et saate siit põhjaliku ülevaate Eesti riigi arenguplaanidest järgmiseks neljaks aastaks ning infot selle kohta, kuidas neid plaane luuakse, elluviiakse ja nende täitmist kontrollitakse.

MIS ON RIIGI EELARVESTRATEEGIA

Riigi eelarvestrateegia ehk RES on dokument, millega **valitsusasutused koostöös partneritega kavandavad riigi rahade kasutamist teatud ajavahemiku peale ette**. Seekordne eelarvestrateegia on eriline, kuna sellega antakse ette suunad ka Euroopa Liidust Eestile laekuva raha kasutamiseks.

Strateegias on kirjas riigi tulud ja kulud ning finantseerimistingimused, samuti olulisemad rahandus- ja majanduspoliitilised põhimõtted, millest Eesti valitsus lähtub. Ära tuuakse valitsuse **peamised prioriteetid**, mida on kokku kaheksa. Rahade jaotamise aluseks on võimalikult täpne hetkeolukorra analüüs ja majandusprognoos – ka need on strateegia lahutamatud osad.

Strateegia jõustub seejärel, kui valitsus selle rahandusministri ettepanekul heaks kiidab. Seaduse kohaselt peab see aset leidma hiljemalt seitse kuud enne uue eelarveaasta algust.

Eelarvestrateegia koostatakse selleks, et kindlustada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus ning parandada valitsusasutuste tegevuse tulemuslikkust. Nimelt võimaldab mõneks aastaks ette planeerimine igal aastal algusest koostatava eelarvega võrreldes kavandada riigiasutuste tegevust tõhusamalt. Enamasti ei piisa mistahes riigiametnike poolt tehtava töö tulemuste ja soovitud mõju saavutamiseks ühest aastast, mitmeaastane rahade jaotamise plaan võimaldab ka paremini arvesse võtta erinevate tegevuste seoseid ning kasvatada nende mõju Eesti riigi arengule.

Samuti suurendab nelja-aastase eelarvestrateegia koostamine riigieelarvete koostamise läbipaistvust ja võimaldab luua aluse riiklike tegevuste ehk riigi raha kasutamise paremaks jälgimiseks ja hindamiseks.

Praegune **strateegia käsitleb riigi raha planeerimist aastatel 2007–2010**. RESi täiendatakse igal aastal ning see saab iga kord uue lõpuaasta – tegemist on niiõelda perspektiivi “edasi rullumisega”.

Aastatel 2007–2010 on riigil kasutada oma tulusid umbkaudu **286 miljardit krooni**. Sellele lisandub välisvahendite kaudu ligi **48,6 miljardit krooni**.

KUIDAS TEHAKSE RIIGI EELARVESTRATEEGIAT

Ettevalmistused 2007–2010 eelarvestrateegia koostamiseks algasid juba 2004. aasta lõpul. Siis võeti sihiks arvestada strateegia väljatöötamisel ka Euroopa Liidust laekuvate toetusrahadega ning alustati planeerimisprotsessi.

Eelarvestrateegia koostamist korraldab ja juhib rahandusministeerium. Ministeeriumiseselt juhib strateegia koostamist riigieelarve osakond, oma panuse annavad aga ka majandusanalüüsi osakond, finants-, maksu- ja halduspoliitika ning finantskontrolli osakonnad, lisaks välisfinantseerimise osakond ning Euroopa Liidu maksete osakond.

Saanud 2005. aasta suvel valitsuselt ülesande strateegia loomisega algust teha ja seda protsessi juhtida, asusid rahandusministeeriumi ametnikud koostöös riigiasutuste, kolmanda sektori ühenduste ja muude organisatsioonidega tegutsema. Erinevad nõupidamised, ümarlaud ja konsultatsioonid on väldanud pea aasta jagu.

Töö hakkas pihta Euroopa Liidu struktuurivahendite planeerimise osast, nimelt RESis sisalduva “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” koostamisest. Selle alamstrateegia kaudu tekib RESil Euroopa Liidu vahenditega seotud valdkondades pikemaajalisem “strateegiline katus”, mis määrab üldised suunad, milleks ja kuidas Eesti Euroopa Liidu toetusi kasutab.

Strateegia struktuurivahendite planeerimist puudutava osa peab kinnitama Euroopa Komisjon, samuti saavad kinnituse selle alusel

koostatud valdkondlikud rakenduskavad, mis on toetusraha jagamise aluseks. Kui komisjon on meie ettevalmistustega rahul, jõuab raha Eestisse.

2006. aasta jaanuari lõpus kinnitas valitsus 2007. aasta eelarve ja riigi eelarvestrateegia koostamise korralduse, tööjaotuse ja ajakava. Seejärel asusid **ministeeriumide, nende allasutuste ja põhiseaduslike institutsioonide esindajad interneti vahendusel endi ideid ja taotlusi esitama.**

2005. aasta lõpul kiitis valitsus heaks määruse, mille kohaselt peavad **ministeeriumid töötama riigi eelarvestrateegia alustena välja oma valitsemisalade arengukavad aastateks 2007–2010.** Arengukavad esitati rahandusministeeriumile 1. märtsiks 2006. Esmakordselt ühtsete nõuete alusel koostatud arengukavad sisaldavad erinevate tegevusvaldkondade kirjeldusi ja rahastamisplaani.

Märtsi jooksul pidas peaminister teiste valitsuse liikmetega läbirääkimisi arengukavade sisu osas ning kavasad täpsustati. Seejärel **analüüsiti rahandusministeeriumis arengukavade põhjal riigiasutuste tegevuse rahastamise alusvajadusi** – summasid, mille olemasolu tagab avalike teenuste pakkumise ja riigi eduka toimimise praegusel tasemel.

Selle analüüsi järel arvestati välja rahaliste vahendite hulk, mis planeeritavate tulude juures jääb alusvajaduste rahuldamisel järele ning mida oleks võimalik kasutada arengukavades ja riigiasutuste poolt eelarvestrateegia projek-

KES TEEVAD RIIGI EELARVESTRATEEGIAT

tides toodud probleemide lahendamiseks ja arendustegevuste algatamiseks.

Viimasena tehti kindlaks need mured ja kitsaskohad, mille lahendamine on kõige kriitilisem ja lahendamise mõju kõige tuntavam. Selleks hinnati arengukavades ja riigiasutuste poolt laekunud ettepanekutes-projektides toodud valdkondade hetkeolukorda, sealhulgas probleeme, nende teravust riigi seisukohast ning seda, kui kiiresti need lahendamist vajavad. Samuti analüüsiti probleemide lahendamiseks seatud eesmärgi ja nende saavutamise mõju Eesti riigile tervikuna.

Pärast analüüside valmimist **pidasid rahandusministeeriumi ametnikud läbirääkimisi teiste ministeeriumide töötajatega, seejärel toimusid arutelud rahandusministri ja ülejäänud ministrite vahel.** Nende läbirääkimiste eesmärgiks oli täpsustada ministeeriumide ettepanekute ja projektide sisu ning taotletud summasid, samuti rahastamise prioriteete ja tegevuse põhieesmärgi. Seejuures pöörati eraldi tähelepanu 2007. aasta riigieelarve taotlustele ja eelisvaldkondadele. Ministritevaheliste läbirääkimiste käigus lepiti kokku ka valitsemisalade arengukavade rahastamise prioriteetid ja mahud.

Valitsus arutas rahandusministeeriumis valminud strateegia projekti ning finantsplaani 2006. aasta mais mitmel kabineti-nõupidamisel ja koalitsiooni üldkogus. Maikuu jooksul valmis strateegia lõplik tekst. "Riigi eelarvestrateegia 2007–2010" kinnitati lõplikult 31. mail 2006 valitsuse istungil.

Riigi eelarvestrateegia koostamist juhib **rahandusministeerium** – asutus, kelle ülesandeks on riikliku eelarvestamise juhtimine, sealhulgas ka iga-aastaste eelarvete koostamine. "Riigi eelarvestrateegia 2007–2010" koostamise ning selle osana ka Euroopa Liidu toetusrahade planeerimise korraldamine ja juhtimine tehti valitsuse poolt rahandusministeeriumile ülesandeks 14. juulil 2005.

Strateegia koostamises osalevad vähemal või suuremal määral kõik ministeeriumid, samuti riigikantselei ja põhiseaduslikud institutsioonid.

Lisaks riigiasutustele on eelarvestrateegia loomisse eelkõige Euroopa Liidu struktuurivahendite planeerimise osas kaasatud **kohalike omavalitsuste liidud, mitmed sotsiaalmajanduslikud partnerid ja vabaühendused.**

Rahandusministeerium on strateegia koostamise juhtimisel lähtunud kaasamise põhimõttest: neil, keda eelarvestrateegia puudutab, peab olema võimalus eesmärkide kokkuleppimisel sõna sekka öelda. Rahandusministeeriumi ja ka teiste ministeeriumide ametnikud on kohtunud paljude huvirühmadega, et saada võimalikult erinevaid vaatenurki ja tagasisidet oma ideedele. Euroopa Liidu vahendite strateegia osa kohta on läbi viidud põhjalikke arutelusid.

Strateegia neis osades, mis puudutavad Euroopa Liidust laekuvat raha, on oma sõna öelda ka **Euroopa Komisjonil** – sest komisjon kinnitab strateegia põhjal euroliidu toetuste kasutamiseks koostavad rakenduskavad. Euroopa Liidu fondid avanevad alles peale komisjoni nõusoleku saamist.

Kõik strateegia loomisega seotud peamised dokumendid on juba 2005. aasta sügisest alates üleval rahandusministeeriumi veebilehel ning ettepanekuid-arvamusi oodatakse ka edaspidi kõigilt lugejatelt, kel teema kohta mõtteid tekib.

Riigieelarve seaduse kohaselt arutab riigi eelarvestrateegia eelnõu ja kiidab selle lõplikult heaks valitsus.



IVAR SIKK
rahandusministeeriumi
riigieelarve osakonna
juhataja

RIIGI RAHAKOTI SISU TULEB JAGADA PIKALT ETTE VAADATES

Riigi eelarvestrateegia aastateks 2007–2010 on võrreldes varasematega eriline – tegu on küll juba kuuenda omalaadse dokumendiga, ent esimest korda on riigi omavahendite kasutamise plaanidega seotud ka Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutuselevõtu strateegiline raamistik. Esimene riigi eelarvestrateegia koostati juba aastal 2000; alates 2002. aasta kevadest on seda eelolevaks neljaks aastaks koostatud iga-aastaselt. Riigi eelarvestrateegiatest eraldiseisvana koostati aga riiklik arengukava struktuurifondide kasutuselevõtuks (aastateks 2004–2006).

Kahe riigile olulise strateegilise dokumendi ja rahade planeerimise ühendamine tugineb põhimõttele, et riigil on üks rahakott. Iga inimene arvestab oma kulutuste planeerimisel kõikide olemasolevate sissetulekuga. Samamoodi on otstarbekas toimetada ka riigil – kavandada koos nii siseriiklike tulude kui ka Euroopa Liidust ja muudest välisest laekuvate summade kasutamist.

EUROTOETUSED JA SISETULUD JÕUAVAD ÜHTE TASKUSSE

Nn eurorahast ja siseriiklikest vahenditest rahastatavate tegevuste vahel tuleb igal juhul tagada kooskõla – see võimaldab kasutada riigi vahendeid tõhusamalt ja suunata neid otstarbekamalt. EL toetusrahade planeerimisel peame arvestama sellega, kuidas Eesti enda vahendeid kasutatakse ja ka vastupidi, sest eri allikatest rahastatavate tegevuste lõppeesmärk on ju sama – Eesti riigi areng ja rahva heaolu kasv. Lõppkokkuvõttes on kõik üks riigi raha, sest nii euroraha kui ka Eesti enda tulud pärinevad ei kellegi muu kui meie endi ehk kõigi maksumaksjate taskutest – isegi kui nad nõ “ringiga” Euroopa Liidu eelarve kaudu meie riigieelarvesse jõuavad.

Seega ei ole tark erinevatest allikatest pärineva raha osas eraldi plaanide tegemine. Koos planeerimine aitab seatud eesmärgideni kiiremini välja jõuda, kuna riigi tegevused on terviklikumalt ja koordineeritumalt läbi mõeldud. Lisaks muudab siseriikliku ja EL toetuste vahendite kasutamise koos kavandamine kogu eelarvestamise (st vahendite planeerimise ja kasutamise) maksumaksja jaoks läbipaistvamaks ja selgemaks.

Ent miks üldse on vaja koostada riigi raha suunamise aluseks olevaid nelja aastat hõlmavaid strateegiaid ning plaanida riigi tegevusi pikema aja peale ette? Kas ei piisaks vaid iga-aastaste eelarvete koostamisest?

MÕELGEM PIKALT ETTE

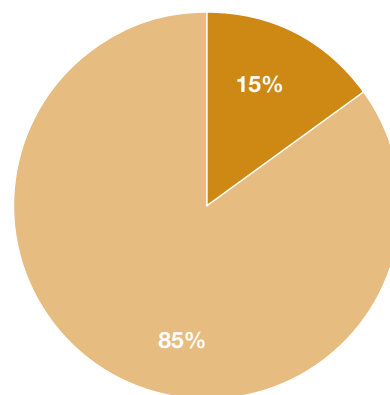
Peamiseks põhjuseks, miks riigi vahendeid ei ole võimalik tulemuslikult planeerida vaid üheks aastaks, on asjaolu, et enamik riigi poolt elluviidavaid tegevusi on oluliselt pikema kestusega kui üks aasta; samuti ulatub paljude tegevuste mõju aastast oluliselt kaugemale. Ühe-aastase riigieelarve koostamise käigus ei suudaks me piisavalt süveneda sellesse, millistesse valdkondadesse ja kui palju paigutada raha järgnevatel aastatel. Tänapäevaste otsuste langetamisel peame arvesse võtma, milline on nende mõju lisaks järgnevale aastale ka kolme, nelja, kümne või isegi viiekümne aasta pärast. Täpselt samamoodi nagu näiteks perekond mõtleb majaehituse alustamist kaaludes sellele, kas hiljem ikka katuse peale panemiseks ka raha jagub, peab riik arvestama sellega, kas investeringuprojekti täielikuks elluviimiseks järgnevatel aastatel vahendeid jätkub.

Lisaks peame riigina tänaste eelarveliste otsuste langetamisel paratamatult mõtlema ka sellele, kui suures osas rahastame täna pakutavaid avalikke teenuseid tänaste eelarvetuludega ja millisel määral on teenuste eest maksmine tegelikult lükatud tulevaste põlvete kanda ehk kas saadava teenuse eest maksab seda kasutav põlvkond. Lühiajaliselt mõeldes võib näida igati otstarbekas näiteks käesoleva hetke probleemide lahendamiseks pikaajalise laenu võtmine. Tuleb aga arvestada, kas selle otsusega oleks rahul ka järeltulev põlvkond, kes täna valmivate teede, koolimajade jms eest aastaid hiljem oluliselt kõrgemat hinda peab maksma, ise seejuures täiendavat hüve saamata.

Lisaks juba mainitule täidab mitmeaastaste tegevus- ja finantsplaanide tegemine veel üht olulist rolli. Riigiasutuste tegevuste planeerimise aluseks oleva eelarvestrateegia koostamine võimaldab suurendada riiklike tegevuste strateegilist orienteeritust ja eesmärgipärasust. Enne tegutsema hakkamist on vaja ju mõelda, kuhu tahetakse välja jõuda – seejärel saab teed juba targemini valida.

EELARVEVAHENDID 2007-2010

välisvahendid
48 600 000 000



sisetulud
286 000 000 000



SIIM SIKKUT
rahandusministeeriumi
riigieelarve osakonna
arengutalituse
peaspetsialist

ÜHINE TEGUTSEMINE LOOB SÜNERGIAT

Riigi eelarvestrateegia koostamine aastateks 2007–2010 algas juba 2004. aasta lõpus, kui Euroopa Liit asus ette valmistama 2007–2013 eelarveperioodi ning Eestis võeti nõuks töötada välja endapoolsed Euroopa raha kasutamise plaanid üldise riigi eelarvestrateegia koostamise käigus. Nüüdseks pea poolteist aastat väldanud protsess on olnud keeruline ja erakordselt töömahukas, samas põnev ning kõiki osalisi hariv ja arendav. Selle tulemusel on Eesti astunud poliitika-kujundamises ja strateegilise planeerimises suure sammu edasi.

Peamiseks väljakutseks on olnud uue mõtteviisi ning sellest tulenevate töökorralduse uuendustega kohanemine.

Kõige olulisemaks muutuseks on loomulikult see, et esmakordselt vaatleme Eesti riigi omatulusid ja Euroopa Liidust laekuvaid vahendeid koos. See on kõigilt strateegia koostamises osalenutelt nõudnud senise mõtteviisi ja tegutsemislaadi muutmist: oleme pidanud tegevusi kavandama senisest strateegilisemalt ja vaatama harjumuspärasest kaugemale tulevikku. Oleme püüdnud riigi tegevusi võimalikult palju koondada ja ühiselt läbi mõelda ning arvestada erinevate valdkondade koosmõjusid.

Seda mõtteviisi toetab teise uuendusena eelmise aasta detsembris valitsuse poolt kehtestatud strateegilise planeerimise määrus, mille alusel koostatakse valdkondade arengukavad. Tänavu kirjutati esmakordselt kõikide valitsemisalade kohta ühistel alustel nelja-aastased arengukavad, mille osas peaminister enne nende kinnitamist eelarvestrateegia lähtealustena teiste ministritega ka esmakordselt läbi rääkis.

Tehnilist laadi, aga sugugi mitte vähetähtsaks uuenduseks on põhjalikult ümber kujundatud riigieelarve infosüsteemi elluäratamine. Infosüsteemi vahendusel koondati strateegia koostamise aluseks olnud andmed – see võimaldas kogu protsessi töömahtu vähendada.

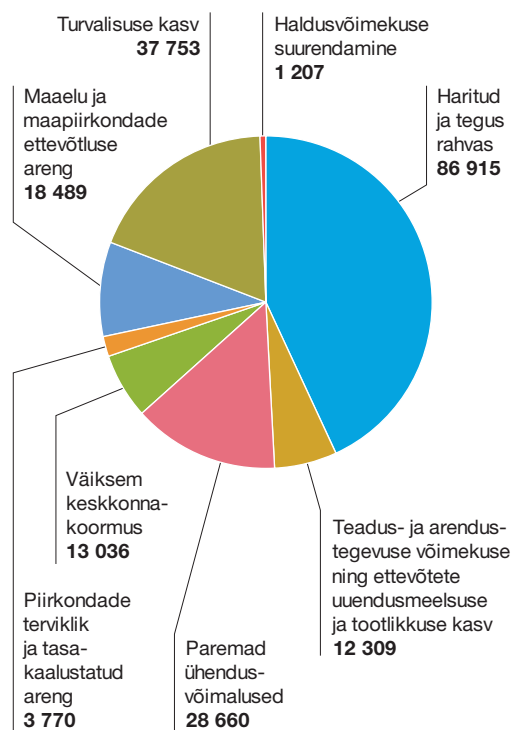
TIHEDAM KOOSTÖÖ TOOB PAREMAD TULEMUSED

Eelarvestrateegia koostamine on olnud pidevalt arenev ja muutuv protsess ning seetõttu on selles osalejad pidanud ilmutama suurt soovi ja võimet toime tulla nii ideeliste muutuste kui ka nõudliku töötempoga. Samuti on strateegia ühine loomine uutel alustel nõudnud tõhusat koostööd kõigi osapoolte vahel ning rahandusministeeriumil kui protsessi eestvedajal on olnud palju tegemist kogu tegevuse korraldamisega. Nende jõupingutuste tulemusena on aga suurenenud koostöö nii avaliku sektori sees kui ka partneritega väljastpoolt ning paranenud mitmete poliitikavaldkondade omavaheline koordineeritus.

Strateegilisem lähenemine riigi ja Euroopa Liidu vahendite planeerimisele võimaldab samuti saavutada suuremat koosmõju riigi tegevuste elluviimisel ja paremat klappi elluviijate endi vahel. Seni pole see Eesti poliitikakujundamises alati tavaks olnud – loodetavasti annab meie paranev koostöö Eesti arengule hoogu juurde. Saame ju üksnes koos tegutsedes oma riigi arengut tulemuslikult suunata ja mõjutada.

Kindlasti on meil veel palju arenguruumi ning vastvalminud strateegia koostamine on vaid üks samm teel tõhusalt toimiva riikliku strateegilise planeerimise poole. Väljakutsed ei ole sugugi lõppenud: töö jätkub nii Eestile laekuvate Euroopa Liidu toetusrahade planeerimise kui ka riigi vahendite osas täpsemate plaanide tegemisega. Ees seisab eurorahade rakenduskavade väljatöötamine ja Euroopa Komisjoni heakskiidu saavutamine; samuti 2007. aasta eelarve. Kui need valmis, asume eelarvestrateegiat aasta pärast uuendama, selle kehtivust aasta jagu pikendades. Siis oleme juba oluliselt kogunud rahade koosplaneerimise ja ühise tõhusa töö osas.

VABARIIGI VALITSUSE PRIORITEEDID 2007-2010 (miljonit krooni)





EELARVESTRAATEEGIA ALUSTEKS ON KAASAMINE JA KOOSTÖÖ

Kuna seekordne eelarvestrateegia annab aluse suuremate rahasummade kasutamiseks kui ükski teine seni Eestis koostatud raha planeerimise dokument, püüdis rahandusministeerium selle loomist korraldades panna erilist rõhku sellele, et valmiv strateegia saaks laiapõhjaline ja arvestaks võimalikult paljude huvirühmade ideede ning ettepanekutega.

Rahandusministeerium on strateegia koostamise eestvedamisel lähtunud **kaasamise põhimõttest** – neil, keda eelarve puudutab, peab olema ühel või teisel viisil võimalus eesmärkide kokkuleppimisel sõna sekka öelda.

RESi loomisel pidid Eesti valitsusasutused tegema harjumuspärasest tihedamat koostööd ning saavutama omavahelisi kompromisse. Ühine töö jätkub riigieelarve koostamisega ning järgmisel aastal RESi uuendamisega. Tihe ühistegevus riigi vahendite planeerimisel tugevdab kindlasti ka ministriumidevahelist koostööd teistes valdkondades – seeläbi loome sünergiaid ja suurendame riigi tegevuste tulemuslikkust.

Ent strateegia ei sündinud mitte ainult avaliku sektori projektina – selle ettevalmistamisel ja kokkupanemisel räägiti läbi mitmete kolmanda sektori ühenduste ja muude organisatsioonidega. Kokku võttis RESi loomisest osa üle 120 erineva organisatsiooni – töövõtjate ning ettevõtjate esindajad, keskkonnaorganisatsioonid, mitmed mittetulundusühingud ja sihtasutused, samuti kõrgkoolid ja muud akadeemilised ühendused.

Eriti süsteemselt ja laiahaardeliselt kaasati huvirühmi Euroopa vahendite planeerimisse, sest selles osas oli mõningane varasem kogemus juba olemas. Oleme korraldanud ümarlaudu ja konsultatsioone, mis vältavad tänini; novembris 2005 organiseerisime foorumi, kus osales üle saja huvirühmade esindaja. Märtsis-aprillis 2006 toimus nn ametlik konsultatsiooniring, kus oodati kirjalikke arvamusi kõigilt partneritelt.

Rakenduskavad, mille alusel strateegias eurorahade osas kokkulepitut ellu viima hakatakse, sünnivad haridus- ja teadus-, keskkonna- ning majandus- ja kommunikatsiooniministeriumis. Kavade väljatöötamisel mängivad aga olulist rolli oma valitsemisaladega seotud tegevuste osas kõik asjaomased ministriumid. Lisaks suhtlevad kavade koostamist juhtivad ministriumid mitmete erinevate huvirühmadega, et tulemuseks oleks laiapõhjalised, üksikasjalikud ja kõigi huve arvestavad plaanid.

Strateegia loomisega seotud dokumendid on juba 2005. aasta sügisest alates üleval rahandusministeeriumi veebilehel ning ettepanekuid-arvamusi oodatakse ka edaspidi kõigilt lugejatelt, kel antud teema mõtteid tekitab.



ALAIN ROGGERI
Euroopa Komisjoni
regionaalpoliitika
direktoraat – Eesti,
Soome ja Iirimaa
üksuse juht

EUROOPA PANUSTAB ÜHTEKUULUVUSSE

Euroopa Liit seadis 2000. aastal sihiks muuta liit aastaks 2010 maailma kõige dünaamilisemaks ja konkurentsivõimelisemaks teadmistel põhinevaks majanduspiirkonnaks, suurendades samal ajal sotsiaalset sidusust ja tagades arengu, mis keskkonda ei kahjustaks.

Viis aastat hiljem otsustati Euroopa Komisjoni ettepanekul keskenduda Lissaboni strateegias kahe peamise ülesande lahendamisele – tugevama ja kestva majanduskasvu saavutamisele ning suurema hulga heade töökohtade loomisele.

ÜHISE HEAOLU NIMEL PEAB PINGUTAMA IGAÜKS

Ühtekuuluvuspoliitika ning struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide raha kasutamine on täpsemalt määratletud kõigis liikmesriikides koostatud struktuurivahendite strateegiates ning nende alusel kirja pandud valdkondlikes rakenduskavades. Just nende dokumentide alusel ja kooskõlas Lissaboni strateegiaga toimubki Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika elluviimine. Liikmesriigid peaksid suunama ressursid kolme põhilise sihi saavutamisele:

- suurendada liikmesriikide, piirkondade ja linnade atraktiivsust ligipääsetavuse parandamise, teenuste piisava kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamise ja keskkonnapotentsiaali säilitamise kaudu
- teadus- ja arendustegevuse ja innovatsioonivõimekuse suurendamise kaudu soodustada innovatsiooni, ettevõtlust ja teadmistel põhinevat majandustegevust
- luua enam kvaliteetseid töökohti, julgustades inimesi tööle asuma ja ettevõtlusega tegelema, parandades töötajate ja ettevõtete kohanemisvõimet ning suurendades inimkapitali investeringuid.

EESTI EDUSAMMUD ON MULJETAVALDAVAD

Eesti paistab hetkel silma väga heade saavutustega ning on seni väga aktiivselt püüelnud Lissaboni strateegiliste eesmärkide saavutamise poole. Usume, et Eesti seab ka edaspidi endale eesmärgid, mis on kooskõlas meie ühiste suundadega ja loodetavasti ka saavutab seatud sihid.

Kahtlemata on seatud eesmärkideni jõudmine tõsiseks väljakutseks mitte ainult Eestile, vaid ka teistele liikmesriikidele. Edu aitab saavutada järgmiste põhimõtete arvestamine:

- rahastada tuleb selgelt määratletud ja hoolikalt läbi analüüsitud strateegilisi prioriteete, mis vastavad konkreetse riigi tugevustele ja nõrkustele
- ühtekuuluvuspoliitika programmid peavad otseselt toetama Lissaboni ehk majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava
- uue liikmesriigina tuleb vabatahtlikult võtta kohustusi, et tagada ühtekuuluvuspoliitika vahendite kasutamine Lissaboni eesmärkidele suunatud meetmete rahastamiseks
- arvestama peab ühtekuuluvuspoliitika vahendite kasutamise kaasnavaid makromajanduslikke mõjusid
- tuleb välja arendada head liikmesriikide-sisesed koordineerimismehhanismid
- otsustusprotsessidesse on vaja kaasata partnerasutusi ja kodanikuühiskonda üldisemalt
- kõigi struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide rakendamise seotud huvigruppide võimekust tuleb tõsta, informeeritust parandada ning neid koolitada, et struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide suurte toetussummadega hästi toime tulla.

Et seatud väljakutsetele vastata, on Euroopa Komisjonil kavas teha tihedat koostööd Eesti võimude ning teiste partneritega – üheskoos saavutame selle, et ühtekuuluvuspoliitika programmide järgmine põlvkond aastateks 2007–2013 toetab majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas ja riigieelarves seatud strateegiliste valikute elluviimist ja seeläbi Eesti majanduse arengut.





LIIS PALUMETS
siseministeeriumi
regionaalarengu
osakonna
peaspetsialist

EELARVESTRAATEEGIA KOOSTAMISEST MINISTEERIUMI PILGU LÄBI

Nagu teised ministeeriumid, osales riigi eelarvestrateegia loomisel ka siseministeerium. Möödunud aasta lõpust oleme panustanud mitmete strateegia osade kirjutamisse oma ideede ja ettepanekutega. Samuti osaleme rakenduskavade koostamisel, mis saavad Euroopa Liidu toetuste jagamise kasutamise alusteks Eestis.

Siseministeeriumi olulisemateks püsipartneriteks regionaalarengu kavandamisel on linnad, vallad ning maavalitsused. Regulaarset koostööd tehakse maakondade arengujuhtide nõukoja kokkusaamistel, mis toimuvad kolm-neli korda aastas, samuti omavalitsusliitude koostöökoguga peetavate eelarveläbirääkimiste kaudu. Kohtumistel oleme muuhulgas käsitlenud Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamisega seonduvat. 2005. aasta suvel kogusime maavalitsustest sisen-dit prioriteetsemate tegevusvaldkondade kohta ning näiteid kavandatavatest investeringuprojektidest Nii saadud teavet kui ka kohalike omavalitsuste arengukavasid oleme struktuurivahendite kasutamise kavandamisel arvesse võtnud.

KÕIGI ETTEPANEKUD ON OODATUD

Siseministeeriumi ametlikeks partneriteks riigi eelarvestrateegia koostamisel on Eesti linnade liit, Eesti maaomavalitsuste liit, Eesti mittetulundusühingute ja sihtasutuste liit, liikumine Kodukant, Eesti väikesadamate liit, maakondlikud omavalitsusliidud ja maavalitsused. Oleme ametisse seadnud ka kontaktisiku, kelle kaudu on võimalik esitada kommentaare töödokumentidele ning kelle poole saab pöörduda strateegia koostamist puudutavate küsimustega.

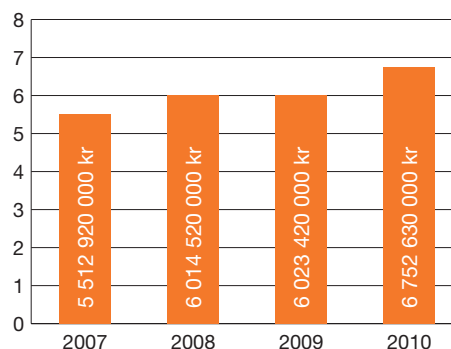
Eelarvestrateegia struktuurivahendeid puudutava osa väljatöötamise käigus oli partneritel lisaks jooksvale ettepanekute tegemisele võimalik esitada ideid ja kommentaare kahes mitteametlikus ning ühes ametlikus konsulteerimisvoorus. Strateegia analüütilise osa mustandi kohta laekus siseministeeriumile mitmeid märkusi, samuti eesmärkide ja prioriteetide osa mustandi kohta – ettepanekuid tegid pea kõik maavalitsused, Eesti mittetulundusühenduste ja sihtasutuste liit, kaubandus- tööstuskoda, Eesti Post, Tallinna ja Tartu ülikoolid, Tallinna linn, vabaühenduste koostöövõrgustik ning sotsiaalministeerium. Mitmed organisatsioonid ja ühendused kasutasid ka ametlikku konsulteerimise võimalust. Oleme igati püüdnud asjakohaseid kommentaare arvesse võtta.

IGA MINISTEERIUM KOORDINEERIB OMA TÖÖLÕIKU

Siseministeeriumile ülesandeks saanud elukeskkonna rakenduskava raames piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteetse suuna koostamiseks moodustasime töörühma, kuhu kuuluvad lisaks teemaga seotud ministeeriumide esindajatele ettevõtluse arendamise sihtasutuse, Eesti maaomavalitsuste liidu, Eesti linnade liidu, liikumise Kodukant, Eesti väikesadamate liidu ja Tartu ülikooli esindajad.

Samuti on toimunud kahe- ja mitmepoolseid kokkusaamisi ministeeriumidega ja teiste partneritega. Siseministeeriumi ametnikud on tutvustanud struktuurivahendite kasutamise kavandamise protsessi lisaks erinevatel seminaridel ning maakondlike omavalitsusliitude nõupidamistel.

SISEMINISTEERIUMI KULUD 2007-2010
(miljardit krooni)





AGU LAIUS
ühiskondliku leppe
sihtasutuse tegevjuht

KODANIKUD ÜTLEVAD STRATEEGIA KOOSTAMISEL SÕNA SEKKA

Ühiskondliku leppe sihtasutus on eelarvestrateegia koostamisel teinud aktiivset koostööd mitmete ministeeriumidega. Oleme olnud protsessi igati kaasatud – esitasime mitmeid ettepanekuid ja osalesime ka töönõupidamistel.

Sihtasutus osaleb ka ühenduste eelarvestrateegia koostamise koostöövõrgustikus. Sellise võrgustiku töö on vägagi efektiivne, sest sellega on liitunud just need ühendused, kes tunnevad teema vastu elavat huvi ja soovivad riigi eelarvestrateegia koostamisel osaleda.

Samas ei ole me ressursside vähesusest tingituna kahjuks suutnud kõiki teemasid ja materjale süsteemselt läbi arutada ja seisukohti kujundada. Nii oleme sageli piirdunud ühiskondliku leppe protsessi osaliste teavitamisega võimalustest esitada ettepanekuid riigi eelarvestrateegiasse. Meil on olnud selline võimalus, kuna rahandusministeerium ja ka mõned teised ministeeriumid võtsid endale kohustuse partnereid strateegia tööversioonidest regulaarselt teavitada.

MAAELU PLANEERIMISES ÜHA ROHKEM KAASARÄÄKIJAID

Kõige enam oleme osa võtnud põllumajandusministeeriumi maaelu arengukava koostamisest. Oleme selle teemaga ka varem palju tegelenud ja oma seisukohad kujundanud, seega oli kerge anda oma panus ka eelarvestrateegia koostamise protsessis. On meeldiv tõdeda, et kaasamine maaelu ja põllumajanduse planeerimise valdkonnas on muutunud väga ulatuslikuks. Samas on see meile kaasa toonud ka muresid – näiteks on ette tulnud, et erinevates kogudes ja aruteludes osalesid samade ühenduste ja huvigruppide esindajad. Et kõik asjahuvilised saaksid sõna sekka öelda, peame suutma kaasamisprotsessi paremini koordineerida.

Sel aastal ei olnud ühiskondliku leppe sihtasutus tunnistanud sotsiaalministeeriumi strateegia läbirääkimiste raames sotsiaalpartneriks, seega ei saanud me otseselt mõjutada tervishoiupoliitika-alaseid otsuseid. Kindlasti jõudsid meie head mõtted siiski strateegia kirjutajateni teiste leppeosaliste kaudu ja läbi teiste koostöötegevuste sotsiaalministeeriumiga. Loodame, et järgmisel aastal saame ka sel teemal rohkem kaasa rääkida, eeldatavasti suudame omalt poolt ka ületada ressurside vähesuse probleemi ja edukalt piisavalt panustada. Teised ühiskondliku leppe sihtasutuse toimkonnad käsitlesid oma valdkonna riigieelarve aspekte eraldi toimkonna ülejäänud tööst.

HUVIGRUPID KAASATAKSE ARENGUKAVA LOOMISSE

Tunnustame rahandusministeeriumi ja valdkondlike ministeeriumide tahet kaasata ühendusi ja huvigruppe riigieelarve strateegia koostamisse. See on suur samm ühise tegutsemise ja eesmärkide seadmise suunas, eriti võrreldes "Riikliku arengukava 2004–2006" koostamisega, kus ühendused said kaasa rääkida alles siis, kui arengukava oli praktiliselt valmis ja suuri muutusi ei olnud enam võimalik teha.

Kaasamise edasiarendamiseks on vaja saadud kogemusi ühiselt arutada ja püüda leida võimalusi, kuidas koostööd veelgi tulusamaks muuta. Pole ju saladus, et ühendused ei suuda veel olla avalikule sektorile piisavalt ettevalmistatud ja professionaalsed partnerid eelarvestrateegia koostamisel. Seega peame ka omalt poolt püüdma, et heast katsest saaks hea tava ja riigi vara kasutamise planeerimisel saaksid ühenduste kaudu sõna sekka öelda võimalikult paljud aktiivsed kodanikud.



ANDRUS SÄÄLIK
rahandusministeeriumi
majandusanalüüsi
osakonna juhataja

VARSTI ELAB EESTLANE SAMA HÄSTI KUI ROOTSLANE

Riigi eelarvestrateegia ei ole ainult rahastamisplaan ja tegevuste strateegia, vaid ka fiskaalpoliitika kujundamise dokument ehk majanduspoliitika üks alusinstrumente.

Riigi tegevuste ja nendeks vajamineva raha planeerimiseks tuleb teada meie tänast majanduslikku seisu ja tulevikuplaane ning analüüsida, mis toimub maailmas meie ümber. Seepärast ei räägi riigi eelarvestrateegia mitte ainult sellest, kuhu riik järgmisel neljal aastal raha paneb. See on ka meie majanduspoliitika üks peamisi alusdokumente, mis kajastab meie majanduse tänast olukorda, majanduspoliitilisi eesmärke, kavasad ja riske.

Eesti on juba aastaid olnud Euroopa kiireima majanduskasvuga riike. Meie viimase kümneni keskmine majanduskasv (6,4%) jääb Euroopa Liidu liikmesriikidest alla vaid Liriimaale, viimastel aastatel on meist kärmemalt kasvanud vaid Läti majandus.

HEAOLU KASVAB JÕUDSALT

Kuna Eesti majanduskasv on kiirem ELi keskmisest, oleme pidevalt jõudnud lähemale ELi keskmisele elatustasemele. Rõõm on tõdeda, et majanduskasvu viljad on jõudmas paljude inimesteni. Seda peegeldab ilmekalt palgakasv ja tööpuuduse märgatav vähene mine – käesoleva aasta esimeses kvartalis 6,4 protsendini langenud tööpuudus pole nii madalal olnud alates 1993. aastast. Eelmisel aastal algas ka kauaoodatud jooksevkonto defitsiidi vähenemine.

Rahvusvahelised hinnangud meie majandusele ja majanduspoliitikale on reeglina olnud väga positiivsed. Välisspetsialistid ütlevad, et meie majandus on vaba ja avatud, korrupsioon vähene, eksport kasvav, pangandus sektor usaldusväärne. Eesti majanduse du taga on meie valitud õige majanduspoliitika, mida oleme ka järjekindlalt ellu viinud.

KIIRE RAHA VÕIB TULEVIKUS TAGASILÖÖKE ANDA

Üks majanduspoliitika põhilistest alustaladest on olnud konservatiivne eelarvepoliitika. Eesti valitsussektori eelarve oli 2005. aastal viiendat aastat järjest ülejäägiga ning meie riigivõla tase on EL liikmesriikide seas madalaim. Eesti on üks pooltest EL liikmesriikidest, kelle suhtes ei ole käimas ülemäärane eelarvedefitsiidi protseduuri.

Alati võib öelda, et kui oleksime rohkem laenu võtnud, oleks mitmed asjad veelgi varem valmis saanud. Samas aga unustatakse laenuvõtmise negatiivsed tagajärjed, kasvõi see, et laenude pealt tuleb intresse maksta, need aga vähendavad meie võimalusi tulevikus. Kui analüüsida mõnede suure riigivõla ja eelarvedefitsiidiga EL liikmesriikide olukorda, siis näeme, et ilma intressimakseteta oleks nende eelarved tasakaalus. See näitab, et eelarvepuudujäägiga riigid ei kuluta meist sugugi rohkem oma majanduse edendamiseks ja vajalike kulutuste tegemiseks, vaid neil läheb palju raha laenuintresside maksmiseks.

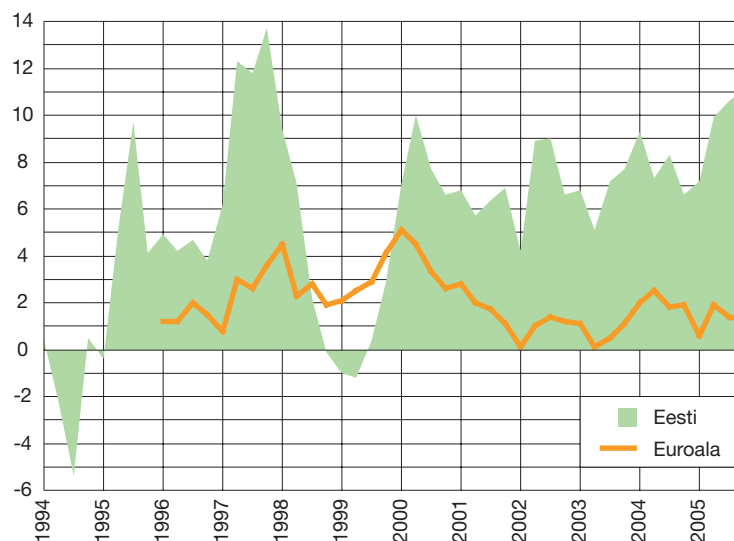
Loomulikult ei tohi unustada lahendamist vajavaid probleeme ja arendamist vajavaid valdkondi. Näiteks võib välja tuua meie vähese innovaatilisuse ning teadus- ja arendustegevusse panustamise ning soovida jätab infrastruktuuri kvaliteet. Need on valdkonnad, millele ka eelarvestrateegia tõsist tähelepanu osutab. RESi peamine eesmärk – tagada kiire, piirkondlikult tasakaalustatud ja jätkusuutlik majanduslik areng – on sisuliselt sama siht, mis meie majanduspoliitikal on olnud juba aastaid: stabiilne majanduskeskkond, kasvav majandus ja suurenev tööhõive ning jätkusuutlikkus. Selleks tahame me võimalikult kiiresti võtta kasutusele euro ja hoida eelarve ka edaspidi vähemalt tasakaalus.

EURO JÕUAB EESTISSE ÜSNA PEA

Majanduslikku stabiilsust aitab kindlustada ühisraha euro kasutuselevõtmine. Eesti eesmärk on teha seda võimalikult kiiresti, kuid kahjuks on ebasoodsad arengud selle eesmärgi täitmist seni edasi lükanud. Eesti täidab hetkel peaaegu kõiki euro kasutuselevõtuks vajalikke kriteeriume – riigi rahandus on jätkusuutlik ja intressimäärad madalad. Eesti täidab sisuliselt ka vahetuskursi stabiilsuse kriteeriumi, sest Eesti krooni kurss on euro suhtes fikseeritud. Arvestades Eesti kiiremat majanduskasvu võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega, on probleemne vaid hinnastabiilsuse kriteeriumi täitmine. Loodetavasti jõuame lähiajal ka selleni.

Ennustamine on tänamatu töö, kuid hetkel paistab, et Eesti majanduskasv jätkub ka lähiaastail euroliidu kohta vägagi väljapaistval tasemel, seitsme-kaheksa protsendi kandis. See tähendab riigi jaoks igal aastal miljardeid lisakroone ning see on suur raha. On väga tähtis, et enne selle raha eelarveridadeks kirjutamist mõõdaksime alati enne lõikamist üheksa korda – et raha saaks kulutatud õiges kohta ja õiges mahus. RES oma põhjaliku analüüsi ja tervikliku lähenemisega on kindlasti suur samm õiges suunas.

EESTI JA EUROALA MAJANDUSKASV





VEIKO TALI
rahandusministeeriumi
finantspoliitika
asekantsler

KUIDAS MEIL TULEKS KORRALDADA OMA RIIKI

Kas riiki on meil liialt palju või on ta kriitiliselt “õhuke”? Kas Eesti on üldse piisavalt rikas “täismahus” riigi ülalpidamiseks? Kas riik on halb või hea peremees, kas ta toimib hästi või kehvasti? Kas ametnikke on palju või vähe, kas nad on üle- või alamakstud? Nendele küsimustele võib leida ideoloogiliselt must-valgeid vastuseid, mis ei anna meile aga kuigi palju. Selge on see, et meid kõiki kui Eesti elanikke ja maksumaksjaid peaks sügavalt huvitama, et Eesti riik ja avalik sektor laiemalt toimiksid võimalikult tõhusalt. Efektive töö sõltub omakorda palju sellest, kuidas riik kui organisatsioon toimib ja oma tegevust korraldab. Sellest, kuidas määratletakse eesmärgid, kavandatakse tegevused ning jaotatakse õigused, kohustused ja vastutus. Sellest, mismoodi riik igapäevaselt omandab, kasutab ja võõrandab vara ning korraldab avalike teenuste osutamist.

OLULINE ON TEHA ÕIGEID ASJU

Mis on tähtsam, kas teha õigeid asju või teha asju õigesti? Tähtsad oleksid nagu mõlemad, aga olulisem on vältida olukordi, kus asju tehakse küll õigesti, aga need on valed asjad. See on eriti kriitiline Eesti-suguse väikeriigi puhul, kus riigi ülalpidamise püsikulud on nagoonii suhteliselt kõrged. Et raha mitte tulutulit kulutada, peab riik oma tegevuse kavandamisel selgelt ja süsteemselt määratlema eesmärgid, mis ei sõltuks pelgalt päevapoliitilistest või kildkondlikest jõujoontest, vaid arvestaksid reaalseid väljakutseid, mis ühiskonna arengut tegelikult enim takistavad. Selle saavutamisele aitab kaasa strateegiline planeerimine.

Eelmise aasta lõpus kiitis valitsus heaks määruse, millest lähtudes koostati ministeeriumide valdkondlikud arengukavad ja nende alusel ka eelarvestrateegia aastani 2010. Esialgu on “põhiaur” arusaadavalt läinud strateegiate süsteemi korrastamisele, edaspidi on oluline jätkata selle järjekindlat rakendamist. Samuti tuleks arendada metoodikat, sealhulgas tegevusaruandluse, hindamise ja analüüsimise osas, et jõuaksime kiiremini eesmärkidest lähtuva kvaliteetsema otsustus- ja planeerimisprotsessini.

PALJU VÕI VÄHE RIIKI?

Eestile on iseloomulik suhteliselt väike riigiparaat, mis tulenevalt liitumisest Euroopa Liiduga ja lisandunud uutest ülesannetest pidevalt areneb. Riigiteenistujate arv on viimastel aastatel küll mõnevõrra suurenenud (vt tabel 1), kuid ametiasutuste arv on olnud suhteliselt stabiilne (125 asutust 2006. aastal).

Lähiaastate oluliseks väljakutseks on arendada avalikku teenistust, et ametnike motivatsioonisüsteem oleks selgelt tulemustele suunatud ning kogu süsteem oleks paindlik. Kindlasti on ajale jalgu jäänud senine palgakorraldus – siin võiks edaspidi toetuda ametikohtade hindamise ühtsele meetodikale. Kvaliteetsemate avalike teenuste pakkumiseks tuleb aktiivsemalt rakendada kvaliteedi- ja tulemusjuhtimise võtteid ning pöörata enam tähelepanu innovaatilistele haldus- ja juhtimislahendustele. Kindlasti ei ole end veel ammendunud e-riigi võimalused – ka need vajavad arendamist ja süsteemset rakendamist.

Keskvalitsus võib avalikke funktsioone ise täita, teha seda teiste avaliku sektori institutsioonide kaudu (näiteks kohalikud omavalitsused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud, sihtasutused jne) või delegeerida oma ülesanded erasektorile, rakendades põhjendatuse korral ka nn PPP (*public private partnership* ehk era- ja riigisektori partnerlus) skeemi. Riigi haldusorganisatsioonile parima ülesehituse leidmiseks on oluline põhjalikult analüüsida senise korralduse otstarbekust ja vajadusel üht-teist muuta. Võtmetähendusega on siin lisaks tõhususele ja läbipaistvusele ka ühe või teise valitsemiskorralduse mõju isikute ja institutsioonide motivatsioonile. Tabelitest 2 ja 3 võib näha, et riigi osalusega äriühingute arv on viimastel aastatel vähenenud, sihtasutuste arv aga suurenenud. See viitab vajadusele põhjalikumalt hinnata sihtasutuste asutamise otstarbekust ning jälgida nende tegevuse eesmärgipärasust ja efektiivsust.

TEEME ASJU ÕIGESTI

Et riik toimiks hästi, tuleb lähiaastatel kindlasti vastu võtta ja edukalt rakendada uus riigihangete seadus ja uus riigivaraseadus.

Tabel 1

Asutus	Teenistujate arv		
	2004	2005	2006
Ministeeriumid* ja valitsemisala	23 081	22 648	21 918
Põhiseaduslikud institutsioonid	788	812	2 089
KOKKU	23 869	23 460	24 007

* Maavalitsused on arvestatud ministeeriumide alla

Tabel 2

Riigi osalus	Riigi osalusega äriühingud		
	1999	2004	2005
100%	40	35	32
51,1-99,9%	5	3	5
0-50%	15	13	13
KOKKU	60	51	50

Tabel 3

Riigi osalus	Sihtasutused (SA)		
	1999*	2004	2005
Riigi SA	-	37	38
Riigi osalusel asutatud SA	-	28	26
KOKKU	50	65	64

* – antud mõisted ei olnud 1999. a veel kasutusel.

Kui 1990ndatel olid tähelepanu keskpunktis riigi vara ja selle erastamisega seotud küsimused, siis nüüd on rõhk riigipoolsetel teenustel ja toodete hankimisel. Suur osa riigi varast sai reformide käigus võõrandatud; riigihangete mahud kasvavad aga jätkuvalt ja selleks kulub üha olulisem tükk meie riigi eelarvest. Seega kasvab ka vajadus riigihangete süsteemi kaasaegsemaks muuta.

Uue riigihangete seaduse põhieesmärgiks on hangete suurem paindlikkus ja läbipaistvus. Ette on nähtud uued hankemenetluse liigid ja suuremad valikuvõimalused, samuti loouakse tõhusam vaidlustamiste lahendamise mehhanism. Oluliselt suurem roll saab olema hankijate nõustamisel, tulevikus arendatakse välja elektrooniliste hangete keskkond.

Uuendamist vajab ka riigivara kasutamist ja võõrandamist käsitlev seadusandlus. Erilise tähelepanu all on kinnisvara valitsemise korraldusega seotud küsimused; otstarbekat lahendust ootavad ka omamise/rentimise vahekorra, valitsemisekorralduse tsentraliseerimise/detsentraliseerimise ja Riigi Kinnisvara ASi rolli küsimused. Kindlasti tuleb suurendada läbipaistvust, kasutades selleks näiteks loodavat riigi kinnisvaraportaali.

Eelnevat kokku võttes ütlesin, et Eesti riigisektor saab olla täpselt nii suur või väike, nii läbipaistev või segane, nagu me ise tahame ja teeme. Eelarvestrateegia 2007–2010 on koostatud konkreetse visiooniga, et riigi toimimine peab olema selge, üheselt mõistetav ja meie kõigi ühiskondlike huve arvestav. Nii tuleb riigi tegevuste korraldamist ka jätkata.

EESTI MAJANDUS EILE, TÄNA JA HOMME

Eesti majandus kasvas 2005. aastal väga kiiresti – aastaga suurenes sisemajanduse koguprodukt (SKP) 9,8 protsendi võrra. Seda on 2,6 protsendipunkti võrra rohkem kui viimasel viiel aastal keskmiselt. Kiiresse kasvu andsid oma panuse nii sisenõudlus kui ka eksport.

Sisenõudlus omakorda toetus aktiivsele eratarbimisele ja investeerimisele. Inimestel oli rohkem võimalusi tarbida tänu keskmise palga tõusule ja tööhõive suurenemisele, seda eriti aasta teisel poolel. Pärast paariaastast mõõdukat edenemist suurenes investeerimine 2005. aastal märkimisväärselt: kasvasid nii valitsussektori, ettevõtete kui ka kodumajapidamiste investeeringud. Sellele aitas kaasa nõudluse kasv nii sise- kui välisurgudel, intressimarginaalide alandamine ja Euroopa Liidust laekuva raha senisest tõhusam kasutamine.

Kuigi Eesti peamiste kaubanduspartnerite majanduskasv pidurdus ja seetõttu jäi välisõudlus 2004. aasta tasemele alla, suurenes ekspordi panus majanduskasvu 2005. aastal veelgi. Eesti turuosa meie peamisel, Euroopa Liidu turul on märkimisväärselt kasvanud ning see viitab Eesti kaupade konkurentsivõime paranemisele. 2005. aastal kasvas ka kaupade import, mida mõjutasid nii ekspordi kui sisenõudluse senisest kiirem kasv.

SUUREMAD SISSETULEKUD VÕIMALDAVAD ROHKEM SÄÄSTA

Eesti väikese ja avatud majanduse üheks murelapseks on olnud suhteliselt suur jooksevkonto puudujääk. 2005. aastal näitas puudujääk kauaoodatud vähenemise märke ning kahanes 10,5 protsendini SKPst. Defitsiidi vähenemist on oodata ka lähiaastatel.

Pärast 2004. aastat on Eestis jõuliselt kasvanud kodumaine säästmine, 2005. aastal jõudis see kokku 21,4 protsendini SKPst. Selle peamiseks põhjuseks on inimeste säästude suurenemine, mis on seletatav suurenenud sissetulekuga. Säästmist tervikuna soodustas 2005. aastal ka konservatiivne rahanduspoliitika, mis tõi kaasa märkimisväärse eelarveülejäagi. Samuti mõjus positiivselt Euroopa Liidu toetuste suurenemine.

Tegevusaladest andis suurima panuse majanduskasvu 2005. aastal töötlev tööstus, mis kasvas aastaga 12,1 protsenti. Kasvu mõjutasid nii suurenenud sisenõudlus kui ka eksport.

Kiiresti kasvas lisandväärtus ka teenidussektoris, eelkõige finantsvahenduses, sisekaubanduses, veonduses, laonduses ja sides. Finantsvahendust mõjutas aktiivne laenu- ja liisingutegevus; sisekaubandust müügimahtude suurenemine ja tootlikkuse tõus; veondust, laondust ja sidet autotranspordi ettevõtete head majandustulemused ning laomajanduse kiire areng.

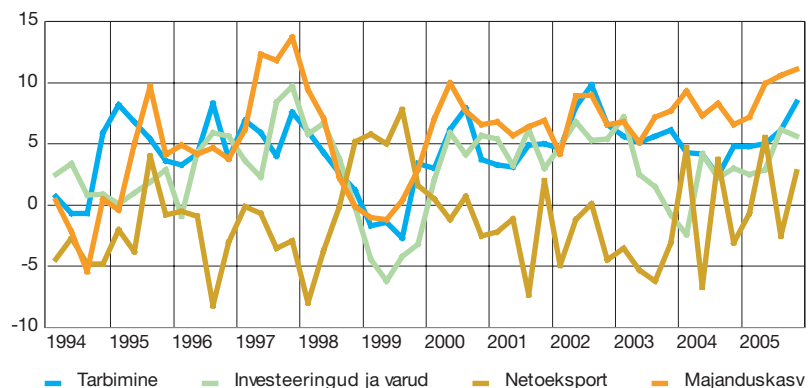
NAFTA HIND MÕJUTAB TUGEVALT INFLATSIOONI

Hinnad tõusid 2005. aastal oodatust pisut kiiremini, tarbijahinnaindeks kasvas 4,1 protsenti. Ligi kolmandiku inflatsioonist moodustas naftahinna tõusust tulenev mootorikütuste kallinemine, keskmisest kiiremini kallinesid ka eluaseme-teenused. Viimaseid mõjutasid eelkõige administratiivselt reguleeritavad hinnatõusud – muu hulgas elektri, vee, kanalisatsiooni ja prügiveo hindade kasv. Inflatsiooni tõukasid tagant ka alkoholi- ja tubakaaktsiisi tõstmine aasta alguses ja keskel. Toiduainete hinnad tõusid 2005. aastal mõõdukalt (3,5 protsenti); ainsa kaubagrupina odavenesid 4 protsendi võrra sideteenused.

Tööturu areng oli 2005. aastal rõõmustav: tööga hõivatute arv kasvas kaks protsenti ehk 11 900 inimese võrra ning tööpuudus vähenes 7,9 protsendini. See tulenes eelkõige hõive kasvust teenidussektoris, kuid oluliselt aitasid kaasa ka aktiivsed tööturumeetmed. Brutopalk kasvas samuti – esialgsel andmel 10,5 protsenti. Palgakasvu soodustas majanduse hea seis, maksu- ja tolliameti tõhus töö ümbrikupalkade vähendamisel ja kvalifitseeritud tööjõu nappus.

Tööviljakuse kasv jätkus 2005. aastal 2004. aasta tempos, ulatudes 7,6 protsendini. Et palkade reaalkasv oli 7 protsenti, tähendab see, et 2000. aastate algusele iseloomulik tootlikkuse kasvust kiirem palgatõus on taandunud.

PANUS MAJANDUSKASVU



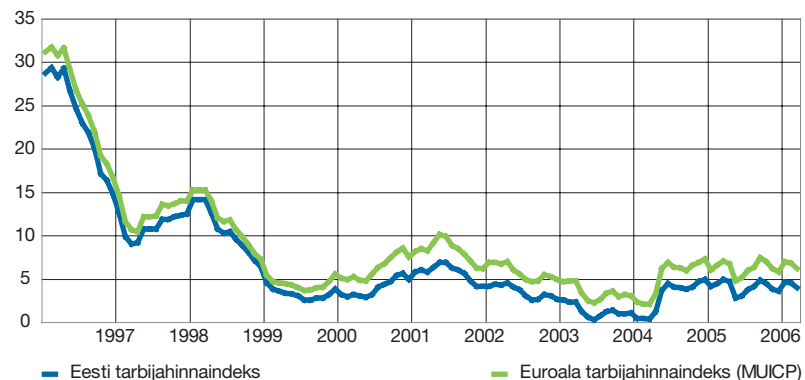
VALITSUSSEKTORI EELARVET HOITAKSE TASAKAALUS

Eesti oli 2005. aastal üks suurema valitsussektori ülejäägiga riike Euroopas: eelarve tulud olid kuludest 2,6 miljardi krooni (1,6 protsenti SKPst) võrra suuremad. Aastat iseloomustas keskvalitsuse ja sotsiaalkindlustusfondide ülejäägi suurenemine ning omavalitsuste puudujäägi kasv. 2006. aastal peaks valitsussektori ülejääk prognoosi kohaselt olema veelgi suurem, 3,4 miljardit krooni ehk 1,9 protsenti SKPst. Seda tänu oodatust väiksematele kuludele, tulude laekumist soodustavale majandusolukorrale, tõhusamale maksukogumisele jne. Aastatel 2007–2010 peaks nii keskvalitsuse kui kogu valitsussektori eelarve olema ligikaudu tasakaalus.

Eesti eelarvepoliitika põhieesmärk on hoida valitsussektori eelarve keskpikas perspektiivis tasakaalus ning see väljendub ka madalas välisvõlas. 2005. aastal oli Eesti valitsussektori välisvõlg esialgsetel andmetel 4,8 protsenti SKPst, Euroopa Liidu madalaim näitaja. 7,9 miljardi suurusest võlast moodustas 55 protsenti omavalitsuste võlakoorumus, mis on 2002. aastast alates kasvanud 12,3 protsendi võrra. Selle põhjuseks on omavalitsuse eelarvete pidev puudujääk: kui defitsiidi katteks ei ole enam võimalik vara müüa, võetakse laenu. Keskvalitsuse võlg vähenes 2005. aastal 2,2 protsendini SKPst, sest kui eelarve tulud on kuludest suuremad, ei ole laenamiseks vajadust. Valitsussektori võlakoorumus jääb 2010. aasta lõpuks ilmselt tänasele tasemele.

Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt kujuneb üldiseks maksukoormuseks 2006. aastal 33,2 protsenti SKPst. Järgnevatel aastatel see tõenäoliselt väheneb ja jõuab 2010. aastal 31,6 protsendini.

EESTI JA EUROALA TARBIAHINNAINDEKSID



EELARVESTRAATEEGIA KULUDE MAHT JA STRUKTUUR

Riigi eelarvestrateegia kulude maht aastateks 2007–2010 on 344,9 miljardit krooni. Kõige enam kulutusi tehakse riigi tulude arvelt: 83,4 protsenti; 14,5 protsendiga järgnevad välisabist laekuvatest vahenditest tehtavad kulud ning ülejäänud 2,1 protsenti teostatakse majandustegevuse, riigisiseste tehingute ning muude toetuste arvelt.

Riigieelarve kulud kasvavad 2007. aastal võrreldes eelneva aasta eelarvega 18,2 protsenti, järgnevate aastate kasv on väiksem: 8-11 protsenti.

60 protsenti kogu strateegia mahust ehk 202 miljardit krooni on suunatud valitsuse peamiste eesmärkide rahastamiseks. Ülejäänud raha kulub riigiasutuste alusvajaduste täitmiseks, et riik toimiks ja suudaks ka edaspidi pakkuda avalikke teenuseid tänasel tasemel.

Prioriteete on kokku kaheksa. Kõige suurema osatähtsusega on haritud ja tegusa rahva prioriteet – selle valdkonna arendamiseks kulutatakse 42,9 protsenti prioriteetidele suunatud rahast. Suure osakaaluga on ka turvalisuse kasv – 18,7 protsenti, ning paremad ühendusvõimalused – 14,2 protsenti.

Kui vaadelda strateegiat valdkondade kaupa, kulub kõige enam raha sotsiaalsele kaitsele, mille osatähtsuseks on 29,1 protsenti. Sotsiaalkaitsele järgnevad majandus 18,4; tervishoid 14,1 ning haridus 11,5 protsendiga.

RIIGIEELARVE KULUD 2007–2010

	2007		2008		2009		2010	
	miljonit krooni	kasv %	miljonit krooni	kasv %	miljonit krooni	kasv %	miljonit krooni	kasv %
Riik kokku	72 622,94	18,24	80 486,59	10,83	87 256,06	8,41	94 560,51	8,37
välisabi	9 090,78	34,99	11 682,96	28,51	13 412,51	14,8	14 401,96	7,38
majandustegevus	641,44	14,07	619,89	-3,36	697	12,44	636,9	-8,62
riigisisestest tehingud	665,67	43,25	1 078,62	62,04	1 272,01	17,93	1 147,00	-9,83
muud toetused	73,05	833,58	88,34	20,92	84,99	-3,79	89,33	5,11
riigitulud	62 152,01	15,85	67 016,78	7,83	71 789,55	7,12	78 285,32	9,05

2007. aastal kasvab seoses eelarve kiire suurenemisega suhteliselt jõudsalt kõigi tegevusalade rahastamine. Suurim kasv on eelarves kõige väiksemat osatähtsust omaval tegevusalal – elamu- ja kommunaalmajanduses (kasv 73,7 protsenti). Kiirelt kasvavad ka riigikaitse (31,9 protsenti), majandus (26 protsenti) ning kulutused vabale ajale, kultuurile ja religioonile (25 protsenti).

2008. aastal kasvavad kõige rohkem keskkonnakaitse (41,8 protsenti) ja majandus (28,5 protsenti), 2009. aastal on kõige suuremas mahus kasvavaks valdkonnaks haridus (22,2 protsenti) ning 2010. aastal keskkonnakaitse (19,2 protsenti).

PRIORITEETIDE RAHASTAMINE AASTATEL 2006–2010 (miljonites kroonides)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
Haritud ja tegus rahvas	15 515,37	19 094,09	23,07	20 554,21	7,65	22 663,49	10,26	24 603,39	8,56
Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	1 567,70	1 828,74	16,65	2 607,67	42,59	3 757,75	44,10	4 115,15	9,51
Paremad ühendusvõimalused	4 010,92	4 440,57	10,71	6 969,01	56,94	7 658,21	9,89	9 592,23	25,25
Väiksem keskkonnakoormus	1 918,48	2 497,99	30,21	3 136,63	25,57	3 552,94	24,34	3 848,46	8,32
Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	356,09	950,97	167,06	942,04	-0,94	936,94	-0,54	939,61	0,28
Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng	2 935,41	4 341,06	47,89	4 556,81	4,97	4 720,51	3,59	4 870,45	3,18
Turvalisuse kasv	7 223,20	8 418,25	16,54	9 077,45	7,83	9 517,63	4,85	10 739,73	12,84
Haldusvõimekuse suurendamine	287,27	308,85	7,51	300,04	-2,85	299,07	-0,32	298,82	-0,08
KOKKU	33 814,44	41 880,52	23,85	48 143,86	14,96	53 106,54	10,31	59 007,84	11,11

RIIGI EELARVESTRAATEEGIA EESMÄRGID – MIDA TAHAME SAAVUTADA

Valitsus on sõnastanud riigi raha kasutamise põhieesmärgi järgmiselt: meie tegevuse üldeesmärgiks on tagada **Eesti kiire, sotsiaalselt ja regionaalselt tasakaalustatud jätkusuutlik majanduslik areng.**

Sellise sõnastusega püüame luua järjepidevust Eesti seniste ja tulevaste poliitikate vahel. Sama üldeesmärk on Eesti majanduspoliitikal tegelikult olnud juba aastaid. Sellel kursil jätkamine on vajalik, sest ka Eesti hetkeolukorrast lähtudes on majanduskasvu kiirendamise ja samal ajal sotsiaalse ning regionaalse tasakaalu ja arengu jätkusuutlikkuse suurendamise sihid endiselt asjakohased.

Üldine pikaajaline areng ja elatustaseme tõus sõltuvad eeskätt majanduskasvu kiirusest. Samas on oluline pöörata tähelepanu heaolu jaotumisele ühiskonnas – sotsiaalsele ja regionaalsele tasakaalule. Kui inimestesse ja Eesti erinevate piirkondade tasakaalustatud arengusse puutuv tähelepanu jäta, on ohus arengu pikaajalisus – sotsiaalsed probleemid võimenduvad ning riigi vahendeid ja arenguvõimalusi ei rakendata targalt. Seetõttu on oluline tagada kiire ja tasakaalustatud kasvu jätkumine ehk luua tingimused tuleviku arenguks vajalike eelduste ja võimaluste säilitamiseks ja kasvuks (nt loodus- ja inimsäästlikkuse suurendamisega).

Üldeesmärgi poole liikumiseks on Eestis vaja tegeleda analüüsi põhjal kindlaks tehtud **võtme-probleemide lahendamise ja kriitilises seisus olevate valdkondade arendamisega, selleks et ületada tänase arengu kitsaskohti, aga ka ennetada tulevasi muresid.** Need tegevused on omavahel ühendatud ja koondatud strateegilisteks valdkondadeks ehk **RESi prioriteetideks:**

- **Haritud ja tegus rahvas**
- **Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv**
- **Paremad ühendusvõimalused**
- **Väiksem keskkonnakoormus**
- **Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng**
- **Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng**
- **Turvalisuse kasv**
- **Haldusvõimekuse suurendamine**



ESIMENE PRIORITEET HARITUD JA TEGUS RAHVAS

Riigi arengu seisukohast on väga oluline inimeste võime iseseisvalt toime tulla, ennast arendada ja oma elujärge parandada. Toimetuleku eeldusteks on hea tervis, korralik haridus ja hakkamasaamine tööturul. Arvestades Eesti rahvastiku vähenemist ja vananemist, on oluline väärtustada iga inimest.

Esimese prioriteedi raames tegeletakse hariduse, tervishoiu, sotsiaalhoolekande ja tööhõivega, samuti mitte-eestlaste integratsiooni, lastekaitse ja muude inimeste eluolu otseselt puudutavate teemadega.

Haridusalased tegevused on suunatud eestikeelse õppe arendamisele, võrdsete võimaluste loomisele elukestvaks õppeks ning noorsootöö kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamisele.

Jätkame koolide õppekeskkonna kaasajastamist ning loome ulatusliku täiskasvanute tööalase täiend- ja ümberõppe süsteemi; toetame ka õppejõudude, õpetajate ja täiskasvanute koolitajate ametialast arengut. Hariduse kvaliteedi ja paindlikkuse suurendamise toetamiseks arendame teavitus- ja nõustamissüsteeme, mis hõlmaksid õpi- ja kutsenõustamist ning samuti karjääriteenuseid.

Noorsootöö kvaliteedi parandamiseks töötame välja vastava hindamissüsteemi ning arendame noorsootöötajate koolitust; toetame noorsootöö korraldust, noorteühinguid ning huviharidust ja -tegevust ning noorsootööga tegelevate asutuste (avatud noortekeskused, teavitamis- ja nõustamiskeskused ja huvikoolid) arendamist; samuti loome võimalused noorte kaasamiseks nende elu puudutavate otstuste tegemisse.

Jätkame õppekava arendamist ja toetame õppeasutuste rahvusvahelist koostööd. Arendame ka hariduse infosüsteeme ja toetame haridusuuringute programmi väljatöötamist ning rakendamist.

Teine oluline valdkond on Eesti elanike **tervise ja töövõime** tagamine ja parandamine. Oleme eesmärkideks seadnud tõkestada nakkushaiguste levikut, vähendada keskkonnaga seotud terviseriske, tagada inimestele tervishoiuteenuste kättesaadavus ning tegeleda haiguste ennetamisega läbi tervislike eluviiside soodustamise.

Tervise edendamisel ja haiguste ennetamisel on oluline roll kohalikul tasandil – keskel kohal ongi just rahvatervise-alaste tegevuste kasv ja elluviimine kohalikul tasandil.

Keskendume eestimaalaste liikumisaktiivsuse suurendamisele, toitumisharjumuste parandamisele, sõltuvusainete tarbimise vähendamisele ning tervise hoidmist, säilimist ja arenemist soodustava keskkonna loomisele ja hoidmisele. Tervishoiu arendamisel ja tervislike eluviiside soodustamisel edu saavutamiseks tuleb tugedada avaliku, era- ja kolmanda sektori vahelist koostööd.

Haiglate kaasajastamine aitab osutada kvaliteetset eriarstiabi ning võimaldab raha tulusamalt kasutada. Meie eesmärgiks on luua aastaks 2015 elanikkonna vajadustele vastav haiglavõrk – koondame kallihinnalise eriarstiabi suurematesse keskustesse ning arendame kohalikul tasandil välja teenused, mis lähtuvad sealsest vajadusest ja võimalustest ning tagavad ravi järjepidevuse. Selleks tuleb senisest enam tähelepanu pöörata ka nende tervishoiuteenuste arendamisele, mis peavad olema inimesele kättesaadavad võimalikult elukoha lähedal (perearstiabi, õendusabi, hooldusravi, taastusravi, haigusi ennetavad tervishoiuteenused).

Prioriteedi peamised tegevused töö valdkonnas on suunatud **kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamisele ja tööelu kvaliteedi parandamisele.**

Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamiseks tegeleme töötuse ja mitteaktiivsuse ennetamisega. Olulised on nii kutse- ja karjäärinõustamise arendamine kui töötajate täiend- ja ümberõppevõimaluste loomine ja laiendamine. Samuti propageerime paindlike töövormide rakendamist, mis on oluline paljudele inimestele töötamise võimaldamiseks – näiteks lapsevanemad, puuetega inimesed ja vanemaalised, aga ka kaugemate piirkondade elanikud.

Samuti on oluline tegeleda töötute ja mitteaktiivsete inimeste tööle rakendamise, kasutades mitmesuguseid teenuseid ja aktiivseid tööturumeetmeid. Seejuures pöörame erilist tähelepanu riskirühmadesse (noored, puuetega inimesed, pikaajalised töötud, mitte-eestlased, vanemaalised jt) kuuluvate inimeste murede varajasele kindlaks tegemisele ja abinõude pakkumisele. Arendame ka riiklikku tööturusteemi, et see vastaks paremini tööotsijate ja -andjate vajadustele.

Tähtsad on ka tööjõu rändega seotud küsimused. Parandada tuleb statistika ja uuringute kättesaadavust, kuid samaaegselt tegeleme ka tööjõu teadlikkuse tõstmisega erinevatest võimalustest, ohtudest ning õigustest seoses välisriigis töötamisega.

Töökeskkond peab muutuma töötaja tervist hoidvaks. Töösuhete selguse ja paindlikkuse suurendamiseks tuleb värskendada töösuhteid reguleerivat seadusandlust ning panustada tööalase rahulolu suurendamisse – seda toetavad tööandjatele ja töötajatele suunatud teavitustegevused.

Samuti tegutseme intensiivselt sotsiaalvaldkonnas, kus meie eesmärgiks on **arendada hoolekandeteenuseid, suurendada sotsiaalset kaasatust ja edendada soolist võrdõiguslikkust.**

Majandusliku ja sotsiaalse toimetuleku tagamiseks tuleb kõigepealt arendada tööturule sisenemist ja töötamist toetavaid hoolekandeteenuseid puuetega inimestele ja pikaajalistele sotsiaalabi taotlejatele, samuti on tähtis toetada lapsevanemate töölkäimist. Rõhku pannakse ka eakatele suunatud hooldus-teenuste kättesaadavuse parandamisele.

Arvestades Eesti rahvastiku vähenemist ja vananemist, on oluline väärtustada iga inimest – tema head tervist, korralikku haridust ja hakkamasaamist tööturul.

Samuti korraldame ümber psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandetasutuste töö, et läbi parema elukeskkonna toetada nende osalemist töö- ja ühiskonnaelus. Eesmärgiks oleme seadnud ka laste ja eakate hoolekandeteenuste viimise kodusarnastesse tingimustesse. Olulist tähelepanu pöörame riskirühmade liikumis- ja sportimisvõimaluste ning eneseabi ja -teostuse viiside arendamisele.

Suurendame ka kuriteo ohvriks langenud isikute abi saamise võimalusi nõustamisteenuste kättesaadavuse parandamise ja hüvitise saamise võimaluste laiendamiseks.

Väheneva ja vananeva rahvastiku tingimustes tuleb erilist tähelepanu pöörata lastele. Vanemliku hoolitsuseta laste heaolu tagamisel lähtume lapsele parima kasvukeskkonna – perekonna või perekondliku õhkkonna – tagamise vajadusest. Lapse elus on suur roll last kasvataval isikul, seega on väga vajalik nende inimeste pidev harimine. Selleks plaanime oluliselt suurendada riiklike koolituste osatähtsust, avardades eriti kasuperede ja lastekodude töötajate võimalusi ennast arendada. Lisaks täiendkoolitusele suuname tähelepanu ka laste hoolekandeteenuste ennetavate teenuste väljatöötamisele.

Eraldi keskendume soolisele võrdõiguslikkusele – suurendame võrdõiguslikkuse aspektide arvestamist erinevates poliitikavaldkondades, tõstame vastavat haldussuutlikkust ning jätkame erimeetmete rakendamist võrdõiguslikkusega seotud sotsiaalsete probleemide lahendamiseks.

Lisaks eelnevale tegeleme **mitte-eestlaste integratsiooni tõhustamisega.**

Peamised tegevused

- **KUTSEHARIDUS** on olulisimaid valdkondi, selle arendamisse suunatakse 6,17 miljardit krooni.
- **TASUTA TÖÖVIHIKUD** kõikidele põhikooliõpilastele.
- **ÕPETAJATE PALGAD** on oluliseks teguriks heade õpetajate leidmisel ja hoidmisel. Püüame tagada õpetajate töötasu 8–12-protsendilise tõusu igal aastal. Pedagoogide palkadeks kulutame kokku 10 miljardit krooni. Palgakasv puudutab enam kui 13 500 üldhariduskoolide õpetajat.
- **HARIDUS- JA TEADUSASUTUSTE INVESTEERINGUTE** eesmärgiks on toetada kvaliteetset haridust läbi kaasajastatud õpikeskkonna – investeerime kokku 5,63 miljardit krooni.
- **SPORDIRAJATISTE EHITAMINE.** Kehaline aktiivsus on väga oluline elanikkonna tervise seisukohast. Spordiobjektide rajamine aitab kaasa ka piirkondade terviklikule ja tasakaalustatud arengule – kulutame selle valdkonna arendamisele 396,7 miljonit krooni. Suurimaks spordialaseks projektiks on Tehvandi spordikeskuse ehitamine.
- **RAVIKULUDEKS** kulutame üle 42,6 miljardi krooni, iga-aastane kasv on keskmiselt 9–11 protsenti.
- **HAIGLATE INVESTEERINGUTEKS** on struktuurifondide vahenditest planeeritud kokku 1,24 miljardit krooni.
- **ENNETUSTEGEVUSE** vahendid kasvavad märgatavalt. Kokku rahastame seda valdkonda 984 miljoni krooniga – sealhulgas HIV/AIDSi ja tuberkuloosi ravimid, vaktsiinid, narkoennetuse toetamine, samuti vähi ning südameveresoonehaiguste ennetamine, nakkushaiguste seire jne.
- Panustame **RIIKLIKKU HOOLEKANDESSE**, et osutada hoolekandeteenuseid vajalikul tasemel:
 - laste hoolekandeks on ette nähtud 977,2 miljonit krooni – tõstame hoolekandetasutuste töötajate palgad samale tasemele haridusasutuste töötajatega, kavas on võtta tööle 50–100 lisakasvatajat;
 - erivajadustega inimeste hoolekandeks kulutame kokku 888,5 miljonit krooni – tõstame tegevusjuhendajate palka vähemalt 10 protsenti aastas, võtame tööle 349 uut tegevusjuhendajat;
 - erivajadustega inimeste rehabilitatsiooniks kulutame kokku 586 miljonit krooni, sellest lastele 300,5 miljonit;
 - hoolekandetasutuste ehituseks ja renoveerimiseks eraldame koos välisabiga kokku 748,6 miljonit krooni.
- **TÖÖHÕIVE** alal rakendame aktiivseid tööturumeetmeid, selleks eraldame 1,22 miljardit krooni. Ligi kolm neljandikku kuludest katame välisvahenditest. Toetame ettevõtlusega alustajaid, maksame õppestipendiume töötutele, tööpraktika stipendiume ning juhendajate tasusid.



TEINE PRIORITEET

TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE VÕIMEKUSE NING ETTEVÕTETE UUENDUSMEELSUSE JA TOOTLIKKUSE KASV

Eesti arengu üheks alustalaks on ettevõtluse areng ning rahvusvaheline konkurentsivõime, mis muudavad võimalikuks majanduskasvu ja määravad selle kiiruse. Eesti konkurentsivõime hoidmiseks on vaja läbimõeldud ning mitmekülgset tuge ettevõtlusele. Majandusarengu kiirus ja jätkumine oleneb kaasajal ja veelgi enam tulevikus teadus- ja arendustegevusest (T&A), innovatsioonivõimekusest ning ettevõtete tootlikkusest.

Seetõttu tuleb Eestil võtta suund teadmispõhisele majandusele. Ühelt poolt on oluline arendada välja kvaliteetne ja tõhus riiklik T&A süsteem, teisalt peame investeerima inimeste teadmiste ja oskuste arendamisse ning soodustama uute teadmiste, tehnoloogiate ning uuendusmeelsete lähenemiste loomist ja kasutamist äris ja avalikus sektoris.

T&A süsteemi arendamisel uuendame kõrgharidust, teadust ja innovatsiooni toetavat infrastruktuuri – see on vajalik teadlaste ja tippspetsialistide koolitamiseks. Ehitame ja remondime laborihooneid ning soetame kaasaegseid seadmeid ja aparatuuri. Infrastruktuuri arendamisega loome eeldused nii tihedamaks rahvusvaheliseks teaduskoostööks kui ka tõhusamaks koostööks ettevõtetega. Edu saavutamiseks püüame toetada ka ettevõtete investeerimisi T&A-sse ja innovatsiooni. Samas on pidevalt vaja arendada ka inimkapitali, et suurendada otseselt T&A ja innovatsiooni alast võimekust.

Selleks, et taastoota teadlaste ja õppejõudude kaadrit ning varustada ettevõtlust ja avalikku sektorit doktorikraadiga tippspetsialistidega, vajab Eesti tänasest oluliselt enam teadlasi ja insenere. Samuti tuleb arendada ettevõtete juhtide ja töötajate teadmisi ning oskusi. Plaanime käivitada uusi doktorikoole, rakendada spetsialiseeritud doktori- ja järeldoktorigrante ning käivitada erinevaid akadeemilisele ja ettevõtlussektorile suunatud mobiilsus- ja koolituskeeme.

Olulist tähelepanu pöörame ka laiemale avalikkuse teadmistepõhise majanduse ja ühiskonna-alase teadlikkuse tõstmisele, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni maine tõstmisele ja populariseerimisele.

Samuti arendame kvaliteedi tagamise süsteemi. Enam raha paigutame nendesse suundadesse, milles suudame maailma eesliiniteaduses tulemusi saavutada ning mille tulemused toetavad majandusarengut ja teisi sotsiaalmajanduslikke eesmärke.

Läbi rahvusvahelise koostöö arendamise tugevdame ka avaliku sektori teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni toetavate ja koordineerivate institutsioonide haldussuutlikkust.

Tootlikkuse kasvu seisukohalt on kriitilise tähtsusega ettevõtete tehnoloogilise ja arendusalase võimekuse suurendamine, pöörates samas tähelepanu säästvate tehnoloogiate arendamisele ja kasutamisele.

Kõrge ekspordipotentsiaaliga toodete ja teenuste arendamiseks ning uute innovaatiliste ettevõtete loomise soodustamiseks aitame edendada koostööd ettevõtete ning teadus- ja haridusasutuste vahel. See loob eeldused edukaks teadmiste- oskuste ning tehnoloogiate siirdeks ja uute töökohtade loomiseks ning aitab ära hoida kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide lahkumist teistesse riikidesse.

Et innovaatilised äriideed tekiks, küpseks ja ettevõteteks kasvaks, arendame teadus- ja tehnoloogiaparkide ning ettevõtlusinkubaatoreid. Oluliseks peame ka uute teadmiste kättesaadavuse parandamist, et soodustada ettevõtete toimimise efektiivsemaks muutumist.

Tähtsustada tuleb ka ettevõtjaid esindavate organisatsioonide tugevdamist ja ettevõtteid, teadus- ja haridusasutusi ning kohalikke omavalitsusi ühendavate koostöövõrgustike arengut.

Ettevõtluse arenguks on vajalik ettevõtlikkuse, uuendusmeelsuse ja loovuse kasv ühiskonnas. Lisaks ettevõtlusõppe arendamisele panustame ettevõtluskultuuri arengusse läbi ettevõtete, avaliku sektori ja laiemale avalikkusele ettevõtluse- ja innovatsioonialaste teadmiste arendamise. Pöörame tähelepanu loovuse suuremale rakendamisele ja väärtustamisele ettevõtluses, et anda hoogu loomemajanduse arengule. Selleks toetame loova tegevuskeskkonna kujundamist, tõstame kodanike teadlikkust ning kujundame haridussüsteemi loovust ning ettevõtlikkust arendavamaks.

Ettevõtete areng sõltub oluliselt ligipääsust vajalikule seemne-, stardi- ja kasvukapitalile. Et alustav ettevõtja saaks ehitada üles elujõulise ning jätkusuutliku firma, tuleb suurendada teadlikkust erinevatest rahastamisvõimalustest ning töötada välja finantsseerimisraskusi ületada aitavaid teenuseid.

Eestil tuleb võtta suund teadmispõhisele majandusele.

Parandame tegutseva ettevõtja rahastamisvõimalusi, avardades laenuvõimalusi kiiresti kasvavatele ettevõtetele ning vahendades kontakte Eesti ettevõtete ja potentsiaalsete (välis-)investorite vahel.

Läbi erinevate skeemide toetame Eesti ettevõtete rahvusvahelistumist. Tähtsad märksõnad on teadmiste ja oskuste arendamine, teabe koondamine ja vahendamine, turundusskeemid, ekspordi ja Eesti ettevõtete välisriikidesse investeerimise garanteerimine ning Eesti maine kujundamine.

Eraldi ideed on seotud turismi arenguga – soodsate väliskeskonna võimaluste ära kasutamist tuleb toetada. Kavatseme suurendada Eesti kui reisisihi tuntust nii naaberriikides kui kaugemal ning leida seeläbi uusi turismi sihtgruppe. Lisaks on vaja pöörata tähelepanu turismiinfo leviku parandamisele, turismiteenuste kvaliteedi tõstmisele ja valiku mitmekesistamisele.

Peamised tegevused

- EL liikmesriigid on seadnud eesmärgiks viia **AASTAKS 2010 T&A KULUTUSTE OSAKAAL 3 protsendini SKP-st**. Eesti plaanib kulutada kokku üle 9 miljardi krooni.
- **INVESTEERINGUD avalik-õiguslike ja riigi teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri ning nende ülalpidamiseks** – toetame teadusraamatukogude ja arhiivraamatukogude tegevust ning elektrooniliste andmebaaside ühishanget 3,4 miljardi krooniga.
- Teaduskeskuse AHHAA toetamine, doktorikoolide arendamine, tagasipöördumisgrandid rahvusvaheliselt tunnustatud spetsialistidele, järeldoktori kohtade finantseerimine ning mobiilsustoetused uurimistööks ja koolitusteks. Planeeritud on kokku 1,3 miljardit krooni.
- Teadusteemade sihtfinantseerimist, väliskoostöö arendamist, baasfinantseerimist, teaduspreemiaid ning uute riiklike programmide algatamist võtmevaldkondades rahastame 2,4 miljardi krooniga.
- Teadus- ja tehnoloogiaparkide ning inkubatsioonikeskuste arendamist ja innovatsiooniteadlikkuse tõstmist ühiskonnas toetame 231 miljoni krooniga.
- Ettevõtete ja teadusasutuste koostööd ja tehnoloogia siirdeüksuste väljaarendamist rahastame 494 miljoni krooniga.
- Ettevõtete tehnoloogilist kaasajastamist ning teadus- ja arendustegevuse investeringuid, samuti Eesti ettevõtete osalust ELi ja rahvusvahelistes koostöövõrkudes ja innovatsiooniprogrammides toetame 802 miljoni krooniga.
- Loomme Eesti arengufondi, mille eesmärgiks on toetada uute elujõuliste innovaatiliste ettevõtete teket. Kavas on igal aastal investeerida kuni 20 miljonit krooni.



3

KOLMAS PRIORITEET PAREMAD ÜHENDUSVÕIMALUSED

Vaatamata Eesti riigi soodsale geograafilisele asendile ja väiksusele on nii riigisisesed kui rahvusvahelised ajalised ja ruumilised vahemaad siiski küllalt suured. Siseriiklike ja rahvusvaheliste ühendusvõimaluste arendamine ja ligipääsetavuse suurendamine võimaldavad kiirel majanduskasvul jätkuda. Teisalt saame seeläbi kaasa aidata majanduskasvu regionaalse ja sotsiaalse tasakaalustatuse suurenemisele.

Tulemuslikuma ja kasutajate vajadustele paremini vastava transpordisüsteemi loomiseks peame eelkõige rahastama nii rahvusvahelise kui siseriikliku **transpordi infrastruktuuri arendamist**.

Kuigi olulisemad tegevused infrastruktuuri arendamisel on seotud maanteed ja raudteega, tuleb arendada ka sadamaid, veeteid ja lennujaamu – nii tagame erinevate transpordiliikide koostöö ja transpordihelate sujuva toimimise. Maanteed osas jätkame Euroopat läbivasse teedevõrgustikku kuuluvate suundade arendamisega. Täiendavat tähelepanu vajab aga ka tugi- ja kõrvalmaanteed ning kohalike teede korrastamine. Eriti pöörame tähelepanu turvalisuse tõstmisele, liiklusohutlike kohtade ohutumaks muutmisele ning liikluskultuuri parandamisele.

3

Siseriiklike ja rahvusvaheliste ühendusvõimaluste arendamine aitab majanduskasvu regionaalselt ja sotsiaalselt tasakaalustada.

Transiidisektori arengu jätkumise, reisirongiliikluse arendamise ja maanteed liikluskoormuse vähendamise nimel arendame raudteed. Meretranspordis panustame sadamate arengusse ja teeme investeeringuid veeteede korrashoiuks. Vastavalt lennuliikluse kasvule arendame lennuvälju.

Ühistranspordi ja kergliikluse arendamisel oleme senisest aktiivsemad – püüame vähendada liiklus- ja keskkonnakoormust ning parandada ligipääsu nii töökohtadele kui avalikele teenustele. Selleks uuendame ühistranspordi ja kergliikluse infrastruktuuri. Tähtsaks peame ka ühistranspordialase teabe kättesaadavuse parandamist ja ühissõidukitesse investeerimist, et muuta ühistransport kasutajatele, sealhulgas erivajadustega inimestele, mugavamaks ning keskkonnasõbralikumaks. Tähelepanuta ei saa jätta ka ühistranspordi korraldamise süsteemi arendamist.

Et parandada ligipääsu infoühiskonna võimalustele, püüame leida võimalusi **interneti leviku ja kasutuse suurendamiseks**. Eesmärgiks on parandada eelkõige maapiirkondades elavate inimeste, aga ka teiste vähemkaasatud sihtrühmade ligipääsuvõimalusi internetile ja seal leiduvale teabele. Kättesaadavuse parandamise kõrval pöörame tähelepanu ka infoühiskonna alase teadlikkuse, oskuste ning motivatsiooni suurendamisele, arvestades sealjuures ka inimeste erinevate vajadustega.

Et kodanikul oleks riigiga lihtsam suhelda, **arendame jätkuvalt avaliku sektori e-teenuseid**. Kiirete ja kasutajale mugavate e-teenuste loomise kõrval on oluline kasutada infotehnoloogia võimalusi ka asutustevahelise elektroonse suhtluse korraldamiseks, et vähendada kodaniku vajadust eri ametkondadega suhelda.



Peamised tegevused

- **TEEDE KORRASHOID** on valdkond, mida rahastatakse kokku 15,1 miljardi krooniga. Sellest 1,5 miljardit kulub linna- ja vallateedele. Põhitegevusteks on:
 - rahvusvaheliste põhimaanteedekonstruktsioonide rekonstrueerimine;
 - tugi- ja kõrvalmaanteedekonstruktsioonide remont;
 - riigimaanteedekonstruktsioonide suvi- ja talihooldetööd;
 - teede projekteerimine, sildade renoveerimine, vajaliku maa ostmine, tehnika soetamine.
- **REISIJATEVEO TOETAMISEL** püüame propageerida ühistranspordi kasutamist ning parandada ühendusvõimalusi ääremaadega. Ühistranspordi rahastame kokku 2,65 miljardi krooniga. Enim toetame reisirongi- ja praamiliiklust. Soetame uusi diiselronge ja rahastame Saare- ja Hiiumaa praamiühenduse arendamist. Samuti ehitame Tallinnas välja uued trammiliinid.
- Mitme otstarbega **JÄÄLÕHKUJATE EHTAMINE** on hädavajalik meretranspordi häireteta toimimiseks talveperioodil, nii Eesti riigi kui Euroopa vahendeid kasutades plaanime ehitada kaks uut jäälõhkujat.
- **INFOÜHISKONNA ARENDAMISEKS** viiakse ellu arendusprojekte:
 - riigi- ja omavalitsusasutuste haldustoimingute tõhusamaks, lihtsamaks ja läbipaistvamaks muutmine;
 - avaliku sektori e-teenuste hulga kasv;
 - tehniliste ligipääsuvõimaluste avardamine ning kõigile inimestele infoühiskonnas ja avalikus elus osalemist võimaldava tehnilise keskkonna loomine;
 - maakondade andmeside programm KülaTee, mille eesmärgiks on andmeside infrastruktuuri väljaehitamine maal;
 - riikliku sihtprogrammi raames arendatav magistraalvõrk PeaTee, mis tagab riigiasutuste andmeside tehniliselt heal tasemel, vähendab riigi andmesidekulusid ja tasandab regionaalset ebavõrdsust;
 - ühistranspordi infosüsteemi YTRIS loomine;
 - põllumajandusregistrite e-teenuste projekt;
 - politsei ameti projekt isikute teenindamiseks sündmuskohal.



NELJAS PRIORITEET

VÄIKSEM KESKKONNAKOORMUS

Keskkonna hoidmine ja kaitse on meie kõigi huvides – ükski riik ega ühiskond ei saa kasvada ega areneda, pööramata tähelepanu keskkonnakaitsele ja loodusressursside säästlikule kasutamisele. Meie peamiseks eesmärgiks on tagada ökoloogiline tasakaal: see on ühiskonna jätkusuutlikkuse keskne tingimus. Eriti oluline on keskkonnakaitsele tähelepanu pöörata just sellisel kiire arengu perioodil, mis Eestis praegu käimas on.

Esmatähtsad on reostuste vältimise ja selle mõju leevendamise seotud tegevussuunad: **veekasutuse ja -kaitse ning jäätmekäitluse arendamine ja jääkreostuse likvideerimine, välisõhu kaitse, kliimamuutuste vältimine ning energeetika arendamine suurema keskkonnasäästlikkuse suunas.**

Inimväärse elukeskkonna säilimist väärtustab ka Euroopa Liit, seega on Eestil võimalik selle valdkonna tegevuste läbiviimisel kasutada päris palju toetusrahasid – **enamuse Euroopa Liidust keskkonnanõuete laekuvatest summadest on plaanis kasutada veemajanduse ja jäätmekäitluse arendamiseks.** Energeetikasektori investeeringud tehakse suures osas Eesti Energia omavahenditest ja krediidi abil.

Kvaliteetse joogivee tagamiseks ehitame välja ja renoveerime veevarustussüsteeme. Veekogude, sealhulgas rannikuvee seisundi parandamiseks ehitame välja või renoveerime veekaitse infrastruktuure. Mõningatel juhtudel tuleb veekogusid saneerida, leevendada reostuse mõju või parandada veekogude bioloogilist seisundit.

Tuleb tagada ökoloogiline tasakaal: kaitsta olemasolevaid loodusressursse ning vältida reostusi.

Jäätmekäitluse arendamiseks parandame jäätmete kogumist, sortimist ning taaskasutusse suunamist; rajame uued keskkonnanõuetele vastavad prügilad ja jäätmekäitluskohad ning sulgeme vanad. Jääkreostuse likvideerimisel on kesksel kohal põlevkivitööstuse ja -energeetika jäätmete ohutuks muutmine.

Välisõhu kaitse parandamise tagame eeskätt energeetikaettevõtete tehnoloogia täiustamise ja puhastusseadmete hankimise stiimulite (saasteload ja saastetasud) rakendamise kaudu. Välisõhu kaitseks vajalikest investeeringutest jääb põhiosa ettevõtete kanda. Kliimamuutuste vältimiseks võetud kohustuste täitmiseks vastavalt Kyoto protokollile kaupleme kasvuhoonegaaside heitkogustega ning osaleme riikidevahelistes ühisprojektides.

Energiasäästu edendamiseks toetame kaugkütte moderniseerimist ning säästlikku energiatarbimist. Taastuvenergia kasutuselevõtu soodustamiseks pakume investeeringuabi tootmiseseadmete elektrivõrku ühendamiseks. Biomassi (peamiselt raiejäämete) parema ärakasutamise soodustamiseks energiatootmisel toetame nende kogumise ja metsast välja vedamisega seotud tegevusi. Väikeenergeetika edendamiseks rahastame innovaatilistel lahendustel põhinevate demonstratsioon- tootmiseseadmete hankimist ja bioloogiliselt lagunevate jäätmete kasutamist energia saamisel. Edendame ka alternatiivsete kütuste kasutuselevõttu transpordisektoris ja toetame energiatootmisel emiteeritava süsiniku eemaldamiseks tehtavaid uuringuid.

Eesti hea keskkonnaseisundi kindlustamiseks ja sellega seotud konkurentsieeliste suurendamiseks peame oluliseks loodusliku mitmekesisuse säilitamist, loodusvarade säästliku kasutamise tagamist, keskkonnateadlikkuse, -hariduse ja -seire arendamist ning keskkonnakriiside ennetamist ja likvideerimist.

Keskendume NATURA 2000 võrgustikku kuuluvate alade, aga ka muude kaitsealade kaitsekorralduse kavade ja ohustatud liikidele kaitsekavade koostamisele ja elluviimisele, et tagada looduslik mitmekesisus. Samuti on kavas rahastada kaitsealade infrastruktuuri rajamist ja korrastamist.

Keskkonnapoliitika saab olla edukas vaid siis, kui see toetub üldsuse keskkonnateadlikkusele – viimane omakorda sõltub haridusest. Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse edendamiseks toetame sellealaseid tegevusi. Et saada mitmekesisemat ja parema kvaliteediga keskkonnaseisundi alast teavet, arendame keskkonnaseire süsteemi. Elanike turvalisuse tõstmiseks ja terviseriskide ennetamiseks rahastame tegevusi, mis tõstavad valmisolekut keskkonnakriisideks, arendame hoiatussüsteeme ja täiendame või kaasajastame päästeasutuste varustust.

Peamised tegevused

- Eesti elanikkonna **KVALITEETSE JOOGIVEEGA VARUSTAMISEKS NING REOVEE KOGUMISE JA PUHASTAMISE KORRALDAMISEKS** investeerime ligi 9,2 miljardit krooni. Suurimad projektid on Vääna veemajandusprojekt mahuga ligikaudu 1 miljard krooni, Ida-Harju ja Keila-Vasalemma veemajandusprojekt (1 miljard krooni) ning Narva-Jõesuu veemajandusprojekt (470 miljonit krooni).
- Ettevalmistamisel on põlevkivitööstuse jääkreostusena tekkinud **TUHAMÄGEDE OHUTUKS MUUTMISE** projekt maksumusega 3 miljardit krooni, mille rahastamisel kasutatakse ka välistoetusi.
- **LOODUSKAITSE** valdkonna rahastamine kasvab 580 miljoni krooni ulatuses:
 - tagame loodusväärtuste võimalikult hea säilimise; hävimisohus väärtuste taastamise ning loodusvarade jätkusuutliku kasutamise;
 - suurendame loodusväärtuslike maade hooldamise rahastamist;
 - täidame Natura 2000 võrgustiku kaitse alla võtmise eesmärgid, mille tulemusena kaitstavate alade pindala suureneb 16 protsendini Eesti maismaaterritooriumist.
- **KESKKONNAJÄRELEVALVE** ja -seire rahastamine suureneb 375 miljoni krooni ulatuses:
 - võtame kasutusele täpsemad seire- ja järelevalveseadmed;
 - korraldame regulaarselt täiendkoolitusi keskkonnainspektoritele.
- **ENERGEETIKA** valdkonnas luuakse hoonete energiasäästu programm, mille maksumuseks koos välisvahenditega on 42,5 miljonit krooni. Selle raames viiakse läbi elamufondi energiaaudit ning kaardistatakse hoonete energiasäästlikkus.



VIIES PRIORITEET PIIRKONDADE TERVIKLIK JA TASAKAALUSTATUD ARENG

Eesti erinevate piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng **aitab vähendada regionaalseid erinevusi ning ühtlustada teenuste kättesaadavust üle kogu riigi**. Samuti on piirkondlikult tasakaalustatud areng kiirem ja jätkusuutlikum.

Oleme eesmärgiks seadnud regionaalselt tasakaalustatud jätkusuutliku arengu. Selle eelduseks on, et igas piirkonnas oleks majandusarengusse kaasatud võimalikult palju arengupotentsiaali ja -ressursse. See aitab tõsta piirkondade atraktiivsust külastajate ja investorite silmis ning luua elamisväärse keskkonna kohalikele elanikele.

Regionaalset tasakaalu ja piirkondade arengut mõjutavad kõik riiklikud poliitikad, mille raames tehakse investeeringuid ja osutatakse teenuseid. Seega toetavad kõik eelarvestrateegia eesmärgid ka regionaalset arengut. Samas kuulub suur osa tegevusi kohaliku omavalitsuse pädevusse ning nende teostamist on riikliku arengu suunamise seisukohalt vaja eraldi toetada.

Prioriteedi raames on esikohal **kohaliku tasandi investeeringud ja arendustegevused**. Arendustegevused on seotud eeskätt kohaliku omavalitsuse üksuste ja kohaliku elukeskkonna arengusse panustavate mitmetulundusühingute ning muude organisatsioonide, aga samuti piirkonna arengu seisukohast olulisi objekte valdavate riigiasutustega.

Esmajoones toetame tegevusi, mis on suunatud **kohaliku arengupotentsiaali suurendamisele ja paremale ärakasutamisele ning piirkondade kujundamisele soodsaks elu-, investeerimis- ning külastuspiirkonnaks**.

Rahastame ettevõtluskeskkonna parandamist (sh ettevõtluse seisukohast olulise avaliku infrastruktuuri investeeringuid) ning tingimuste loomist kohaliku tööhõive edendamiseks, samuti traditsioonilise oskusteabe arendamist ja rakendamist majandusarengus. Et vähendada töölkäimist väljaspool kodukohta ja piirkonnast lahkumist soodustavaid asjaolusid, toetame kogukondlikku aktiivsust ja ettevõtlust ning eneseteostusvõimaluste pakkumist just kohapeal. See aitab kaasa paikkondliku elujõulisuse säilitamisele ja tugevdamisele.

Investeeringu- ja loodusväärtuste säilitamise ja väärimisega seotud tegevustesse. Väärimine tähendab mingile objektile kaasaegse funktsiooni andmist, juurdepääsetavuse ja vaadeldavuse parandamist ning kaasaegse tugiinfrastruktuuriga varustamist. See võimaldab rakendada loodus- ja kultuuripärandit säästval viisil ja selle alusel "integreeritud turismi" arendamise kaudu soodustada piirkondlikku majandustegevust.

Tähtsad on ka piirkonna turundusele, kohaliku identiteedi ja rahvakultuuripärandi säilitamisele ja edendamisele suunatud tegevused. Prioriteedi raames toetame ka turismi seisukohast oluliste üleriigilise tähtsusega kultuuriobjektide väljaarendamist.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise ja aegruumiliste vahemaade vähendamise seisukohast on oluline infotehnoloogilise infrastruktuuri kättesaadavuse parandamine.

Avalike teenuste kättesaadavuse parandamiseks maapiirkondades **arendame kohalikke avalikke teenuseid** (lasteaiad, üldhariduskoolid, perearstikeskused, kogukonna- ja huvikeskused, rahvamajad, spordihooned ja -rajatised, hoolde- ja sotsiaalkodud jms). Toetame selliseid investeeringuid, mis võimaldavad piirkonna arengu seisukohast kõige kriitilisemate probleemide lahendamist.

Piirkondliku arengu jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline toetada tegevusi, mis on suunatud linnaruumi arendamisele ja linnaregioonide rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmisele. Lisaks pöörame tähelepanu keskuste ja nende tagamaa paremale sidumisele ning valglinnastumisega seotud probleemide ennetamisele ja lahendamisele. Toetame ka avaliku ruumi arendamisele suunatud planeeringute koostamist.

**Kõik eelarvestrateegia eesmärgid toetavad
regionaalset arengut, sest piirkondlikult
tasakaalustatud areng on kiirem
ja jätkusuutlikum.**

Majandustegevusest ning avalikust kasutusest väljajäänud objektide ja alade kohandamine uutele kasutusotstarvetele ning väheväärtuslike objektide lammutamine miljööväärtuse ja ohutuse suurendamiseks on samuti tegevused, mida selle prioriteedi raames rahastame.

Peamised tegevused

- Üheks suuremaks **TULUSAAJAKS ON KOHALIKUD OMAVALITSUSÜKSUSED**. Suurendame linnade ja valdade tulusid tasandusfondi kaudu.
- Toetame:
 - omavalitsustele suunatud regionaalprogramme;
 - Euroopa territoriaalse koostöö programmides osalemist, mille sisuks on piireületava mõjuga investeeringud, uuringud, analüüsid ja koostööprojektid Venemaa, Läti, Lõuna-Soome jt piirkondadega;
 - maakondlike arenduskeskuste tegevust;
 - Norra ja Euroopa majanduspiirkonna finantsmehhanismide vahenditest kohalike omavalitsuste üksuste liitude ja kodanikeühenduste kompetentsi tõstmist ja kohaliku kogukonna kaasamist;
 - kodanikuaktiivsuse tõstmist vabatahtliku tegevuse toetamise ja koolitamise kaudu;
 - piirkondlikke investeeringuid koolide, lasteaedade jt objektide ehitamiseks ja renoveerimiseks;
 - maakonnaplaneeringute koostamist koos vastavate uuringute ja analüüsidega;
 - regionaalsete kolledžite arendamist;
 - regionaalsete ettevõtlusvõrgustike ja turismiturunduse edendamist.
- **SOODUSTAME KULTUURI- JA LOODUSVÄÄRTUSTE SÄILITAMIST** ja väärimist, näiteks mõisakoolide ja pühakodade kordategemist. Mõisakoolid ja pühakojad aitavad kaasa turismi elavdamisele Eesti erinevates piirkondades ning selle kaudu töökohtade loomisele ja kohaliku majandustegevuse mitmekesistamisele.



KUUES PRIORITEET

MAAELU JA MAAPIIRKONDADE ETTEVÕTLUSE ARENG

Riigi arengu regionaalse tasakaalu tagamiseks on oluline pöörata erilist tähelepanu maapiirkondadele, mis on seni võrreldes linnade ja nende lähiümbrusega mõneti mahajäänud. Maapiirkondade arengu tagamiseks on tähtis nende jaoks kõige olulisemate majandussektorite ehk põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse konkurentsivõime suurendamine.

Et anda maaelu arengule hoogu, kavandame ja rakendame **maapiirkondade elukvaliteedi parandamisele ning maamajanduse mitmekesistamisele, sealhulgas tööhõive suurendamisele, suunatud tegevusi**. Toetame põllumajandusettevõtete tegevuse mitmekesisemaks muutmist, sealhulgas kohalike ressursse kasutavate ja maapiirkonnas täiendavaid töökohti loovate väikeettevõtete arengut. Oluliseks eesmärgiks on maapiirkondades elavate noorte töövõimaluste parandamine.

Maapiirkondade elukvaliteedi parandamiseks on vajalik **esmate teenuste väljaarendamine**, mis ilma riigi toeta ei toimiks. Toetame uudsete lahenduste leidmist teenuste kättesaadavuse parandamisel, eelkõige mitmeetstarbeliste keskuste ja mobiilsete teenuste pakkumise arendamist.

Olulisel kohal on ka **kohaliku initsiatiivi ja küla arengut soodustavad tegevused**, sealhulgas külade elukeskkonna parandamisele suunatud investeeringute toetamine. Eelistame tegevusi, mis aitavad kaasa kultuuri- ja looduspärandi säilitamisele, taastamisele ja kvaliteedi parandamisele (muuhulgas toetame rannakülade taastamist ja arendamist). Kogukonna koostöö suurendamiseks anname senisest laiemalt otsustusõiguse kohalikule tasandile. Toetame kohaliku eripära, sealhulgas loodus- ja kultuuripärandi säästlikku kasutamist ja tutvustamist, kogukonna tegevuste arendamist, tööhõive parandamist, kohtade identiteedi rõhutamist, sise- ja väliturismi arendamist, omapära ja traditsioonide väärtustamist ning uuendusmeelseid lähenemisi kasutavate ja koostööle suunatud strateegiatega elluviimist.



Maapiirkondade elukvaliteedi parandamiseks panustame ka **põllumajanduskeskkonna ja -maastike säilitamisse**, et tagada hea keskkonnaseisund maapiirkondades. Toetame keskkonnasõbralike põllumajandusliku tootmise viiside arendamist ning põllundusmaa jätkusuutlikku kasutamist. Sealjuures aitame kaasa põllumajanduse infrastruktuuri arengule ja loome eeldused maatulundusmaa sihipäraseks kasutamiseks.

Toetust leiavad bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust säilitavad tegevused. Jätkame ohustatud tõugu loomade kasvatamise toetamist ning soodustame keskkonnasõbralikku põllumajandust.

Põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime suurendamisel on eesmärgiks, et põllumehed suudaksid edaspidi toime tulla vähenevate turu- ja otsetoetuste tingimustes ning erametsade majandamine tagaks nende tootlikkuse ja elujõulisuse. **Selleks toetame tootmise ja töötlemise tõhustamist ning kõrgema lisandväärtusega toodete osakaalu tõusu, alternatiivset tootmist ja töötlemist.** Sealjuures paneme rõhku uute toodete ja tehnoloogiate arendamisele ja rakendamisele. Soodustame ka põllumajanduse, metsanduse ja töötleva tööstuse investeringuid, mis on suunatud uute toodete arendamisele, tootmisele ja turustamisele. Lisaks aitame kaasa nõuande- ja koolitussüsteemi arengule ning toetame tootjate ja töötajate koostööd teadusasutustega, rakendusuringuid, arendustööd, vajalike turu-uuringute läbiviimist ning tarbijatele suunatud teavitustegevust.

Kalanduse konkurentsivõime suurendamisel soovime saavutada tasakaalu püügivõimsuse ja kalavarude vahel. Viime Eesti kalalaevastiku vastavusse keskkonna-, töötingimuste, ohutuse- ja hügieeninõuetega. Aitame kaasa tootmistehnoloogiate kaasajastamisele ning toodangu kohandamisele turunõudlusega, tööstuse ümberkorraldamisele ning oskusteabe omandamisele. Toetame tulemusliku, jätkusuutliku ning tervikliku kalanduse käitlemisketi olemasolu ning sisevete kalandust; arendame kalaturukorraldust ja ühistegevust.

6

Maapiirkondades tuleb esmajärjekorras suurendada põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse konkurentsivõimet.

Peamised tegevused

- **MAAELU, PÕLLUMAJANDUS JA TOIDUAINETETÖÖSTUS** on rahalise mahu poolest suuremaid valdkondi riigis.
- Maksame põllumajandustootjatele välisvahendite arvelt kokku 3,5 miljardi krooni ulatuses **ÜHTSET PINDALATOETUST**.
- **TÄIENDAVATE OTSETOETUSTE** mahuks on kavandatud 2,3 miljardit krooni. Need vähendavad ebavõrdsust “vanade” liikmesriikidega ning võimaldavad saavutada ELi poolt Eestile lubatud maksimaalse otsetoetuste taseme.
- **TURUKORRALDUSE MEETMETE** maht on 2 miljardit krooni. Selles sisalduvad ekspordi-, töötlemis-, kasutus- ja eraladustamistoetused ning toetused mesindusele.
- **KOOLIPIIMATOETUSE** maksmisega soovitakse suurendada piima ja piimatoodete kasutamise võimalusi ning julgustada lapsi piimatooted tarbima. Toetust makstakse kokku 266,7 miljonit krooni.
- **KALANDUS** saab üle 1 miljardi krooni. Eesmärkideks on:
 - kalalaevastiku vastavusse viimine keskkonna-, hügieeni- ja ohutusnõuetega ning püügivõimsuse kohandamine kalavarudega;
 - tervikliku kalanduse käitlemisketi ning jätkusuutliku sisevete kalanduse tagamine;
 - kalandusturu stabiilsuse tagamine kõrvaldamis-, ülekande- ja eraladustamistoetuste kaudu.

SEITSMES PRIORITEET

TURVALISUSE KASV

Riigi kiire ja tasakaalustatud areng on võimalik vaid turvalises keskkonnas, kus elanikud ja ettevõtted ei pea tundma muret oma tervise ja vara pärast. Seega on oluline tegeleda Eesti sise- ja välisturvalisusega seotud küsimustega.

Turvalisuse parandamisel keskendume sise- ja välisjulgeoleku alase võimekuse ja valmisoleku suurendamisele: parandame palgatingimusi, soetame vajalikke erivahendeid ning -seadmeid, panustame hoonete korras- hoidu ja vajadusel ka uute hoonete ehitamisse; arendame IT- ja sidevahendeid; tõstame sisekaitselise ja sõjalise hariduse kvaliteeti. Oluliseks sihiks on tagada piisav võimekus Schengeni alaga liitumiseks.

Siseturvalisuse suurendamiseks keskendume avaliku korra tagamisele, päästeteenuste võimekuse suurendamisele ning võitlusele kuritegevusega. Esmatähtsad on kuritegevuse vähendamisele suunatud tegevused, samas panustame ka kuritegevuse avastamise ja üldise avaliku korra tagamisse. Erilist tähelepanu pöörame vägivaldajuhtumitele ja narkosüütegudele, samuti organiseeritud jm tõsisele kuritegevusele (sealhulgas näiteks inimkaubandus, rahapesu) ja alaealiste kuritegevuse ennetamisele. Suurendame Eesti vanglate turvalisust ja arendame karistussüsteemi, et vähendada vangide arvu. Tõhustame endiste kinnipeetavate rehabilitatsiooni, et ennetada korduvkuritegevust. Avaliku korra tagamisel paneme rõhku piirkondlikule politseitööle ja koostöö arendamisele kogukonnaga.



Päästeteenuse kvaliteedi tagamiseks suurendame valmisolekut inimeste elu ja tervise ning vara päästmiseks ja keskkonna kaitseks tulekahjude, avariide, plahvustete, liiklusõnnetuste, loodusõnnetuste ja muude õnnetuste korral. Samuti pöörame tähelepanu demineerimistöodele. Lisaks tegeleme ohuolukordade ennetamisega: tõhustame tule- ja kemikaaliohutuse riiklikku järelevalvet, tõstame elanikkonna ohutusalast teadlikkust ning ametkondade kriisireguleerimisalast võimekust.

Tähtsaks peame ka välisriikide luuretegevuse ning terroriaktide ennetamist ja takistamist, riigisaladuse ja põhiseadusliku korra kaitset ning andmekaitse tõhustamist. Üldise turvalisuse tagamise juurde kuulub ka riigipiiri kaitstus. Parandame piirivalve tööd, lisaks tagame senisest parema valmisoleku hättasattunud inimeste otsimiseks ja päästmiseks merel, Peipsi, Läämi- ja Pihkva järvel ning lennuõnnetuse korral otsingutööde korraldamiseks maismaal. Piiri turvalisust aitab suurendada ka kodakondsus- ja migratsiooniasjade korraldamine – arendame isikuttõendavaid dokumente ning tõhustame väljaandmise ja välismaalaste riigist lahkumise korraldust.

Edendame sõjalist riigikaitseüsteemi, et suurendada välisturvalisust. Parandame ka Eesti õhukaitsevõimekust ning võimet teostada sõjalisi operatsioone väljaspool Eestit, sealhulgas suutlikkust osaleda terrorismivastases võitluses. Arendame iseiseisvat kaitsevõimet ning koostööd liitlasvägedega. Täiendavalt panustame julgeolekualase teabe vahetamise NATO ja NATO liikmesriikidega; samuti arendame tsiviilvõimudele abi osutamise seonduvat ning valmisolekut miinipuhastus- ja -tõrjeoperatsioonide teostamiseks Eesti territooriumil.

Üldise turvalisuse suurendamiseks peab riik võitlema kuritegevusega, tagama päästeteenuste kvaliteedi, kaitsma riigipiiri ning arendama julgeolekut rahvusvahelisel tasandil.

Ohuolukordade ennetamiseks pöörame jätkuvalt tähelepanu Eesti julgeoleku ja välispoliitilise keskkonna stabiilsuse suurendamisele – arendame koostööd Euroopa Liidu ja NATOga ning kahe- ja mitmepoolseid suhteid teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Peamised tegevused

- Eesmärgiks on **NÜÜDISAEGSETE, MITMEOTSTARBELISTE, ÜMBERPAIGUTATAVATE NING KIIRE REAGEERIMISEGA SÕJALISTE ÜKSUSTE ARENDAMINE**. Eraldame selleks 10 miljardit krooni.
- Eesti õhuväe ülesandeks on osalemine NATO integreeritud õhukaitstesüsteemis ning minimaalnõuetele vastava õhuturbelennuvälja väljaehitamine Ämarisse, milleks kulutame 1,9 miljardit krooni, sealhulgas 0,5 miljardit välisvahendeid
- Jätkub **VANGLATE SÜSTEEMI KORRASTAMINE**: Eestisse jääb kolm regionaalvanglat (Tallinna, Tartu ja Viru vangla) ning korduvkurjategijatele mõeldud Murru vangla.
- **SISEJULGEOLEKU VÕIMEKUSE TÕSTMINE** on üks olulisemaid valdkondi. Eesmärgiga tõsta elanike üldist turvalisust panustame ennekõike järgmistele valdkondadele:
 - eraldame politseinike, päästetöötajate ja piirivalvurite palgakasvuks ja tehnilise valmisoleku parandamiseks 9,4 miljardit krooni.
 - operatiivraadioside võrgu väljaehitamiseks investeerime 200,4 miljonit krooni. Võrku hakkavad kasutama politseiamet, päästeamet, piirivalveamet, maksu- ja tolliamet, kaitseministeerium jt operatiivtööga tegelevad riigistruktuurid.
 - merereostuse avastamise ja likvideerimise võimekuse suurendamiseks eraldame ligi 1,2 miljardit krooni. Selle summa eest soetatakse kaks mitmeotstarbelist laeva, renoveeritakse reostuskorjelaeva “Kati” ning ostetakse teisi vajalikke vahendeid.
 - rahastame biomeetrilisi andmeid sisaldavate reisidokumentide väljatöötamist 556,7 miljoni krooniga.
- Eesti huvide kaitsmisel välisriikides on kande roll välisesindustel. Kavas on sotsiaalsete tagatiste ja teiste abinõudega parandada nende koosseisu, muuta oluliselt välisestuse olemust ja sisu uue välisestuse seaduse kaudu, laiendada asutustevahelist andmesidevõrku enam kui 20 uuele esindusele, investeerida kinnistute soetamisse Eestile olulistest pealinnades (Pekingis, Budapestis jm) ning omandada esinduste jaoks hooneid.



KAHEKSAS PRIORITEET

RIIGI HALDUSSUUTLIKKUSE SUURENDAMINE

Toimiv riigihaldus ja professionaalsed partnerid on aluseks kõigi poliitikate edukale kujundamisele ja elluviimisele. Toimiv, läbipaistev ja avatud riigisektor ning partnerite kaasamine otsuste tegemisse on võtmeks hea valitsemise põhimõtete rakendamisel. Nii tuleb kavandatud tegevuste edukaks elluviimiseks pöörata tähelepanu ka riigi üldise haldusvõimekuse suurendamisele.

Kõigepealt on tarvis arendada avaliku teenistuse süsteemi. Üheks olulisemaks tegevuseks lähiaastail on riigiteenistujate motivatsioonisüsteemi, **sealhulgas ka palgakorralduse muutmise senisest paindlikumaks ja ajakohasemaks**. Oluline on, et palgakorraldus baseeruks ühtsetel alustel ja oleks samas vajadustele vastav. Senine süsteem tuleb üle vaadata nii, et suureneks põhipalga osa kogupalgas ja väheneks lisatasude osakaal. Lisatasude liike tuleb vähendada ja kehtestada väga täpsed piirangud nende maksmisele.

Soovime tõsta **avaliku ja mittetulundussektori strateegilise planeerimise võimet ja juhtimissuutlikkust ning arendada õigusloomet**, et poliitikate kujundamine ja elluviimine oleks tänasest edukam.

Riigi konkurentsivõimelise ja jätkusuutliku arengu tagamiseks vajalike poliitikate edukas kujundamine ja elluviimine eeldab, et otsuseid tehtaks tasakaalustatult ning riigi eesmärkidest lähtuvalt. Sealjuures on oluline kaasata erinevaid osapooli ning hinnata põhjalikult eelnevaid kogemusi ja planeeritud tegevuste võimalikke mõjusid. Selleks peame tugevdama **strateegilist planeerimist** nii avalikus kui ka mittetulundussektoris, mille nimel:

- analüüsime strateegilise planeerimise korraldust avalikus sektoris
- toetame planeerimisvõime tõstmisele suunatud projekte
- arendame välja ministeeriumidevahelise strateegilise planeerimise võrgustiku ning toetame poliitikakujundamise võrgustike arendamist
- rahastame uuringute ja analüüside läbiviimist teadlaste poolt
- toetame arengukavade ja teiste strateegiliste dokumentide väljatöötamise või uuendamise aluseks olevate uuringute ja analüüside läbiviimist.

Kvaliteetsemate avalike teenuste pakkumiseks tuleb rakendada kvaliteedi- ja tulemusjuhtimise meetodikaid, pöörata enam tähelepanu uuenduslikele haldus- ja juhtimislahendustele ning tõsta oluliselt kohalike omavalitsuste ja kolmanda sektori organisatsioonide suutlikkust osaleda strateegiliste otsuste tegemisel.

Konkurentsivõime tõstmiseks ning jätkusuutliku arengu tagamiseks olulistest valdkondades loome nn “tarkade otsuste fondi”, kuna tõhusamate poliitikate väljatöötamiseks on vaja suurendada üldist analüüsivõimet. Poliitikate elluviimise edukuse suurendamiseks arendame tulemuslikkuse hindamise süsteemi ning toetame avaliku sektori tulemuslikkuse analüüsise ja klientide rahulolu analüüsise läbiviimist.

Mitmetes valdkondades on kodanikele, ettevõtetele, mittetulundus- ning avalikule sektorile kehtivad reeglid raskesti arusaadavad ja keeruliselt täidetavad, vananenud või tekitavad liigset koormust. Sellised reeglid vajavad muutmist. Ka on erinevate ministeeriumide kaasamispraktika ebaühtlane – mitte kõik avaliku sektori organisatsioonid ei kaasa oma töösse partnereid. Ka siin ilmneb vajadus arendamiseks ning ühtlustamiseks.

Nii ettevõtluskeskkonna kui ka avaliku halduse üldise toimimise parandamisel on eriti oluline arendada õigusloomet. Keskendume konkurentsivõimet enim mõjutavate valdkondade õiguskeskkonna analüüsisele ning seadusandluse lihtsustamisele, milleks toetame seadusandluse analüüse ja seaduste lihtsustamise projekte. Loomes õigusaktide eelnõude vastuvõtmisega kaasnevate mõjude (nt sotsiaal-, majandus- ja keskkonnamõjude) hindamise süsteemi ning laiendame õigusaktide rakendamise analüüsi.

Tähtsad on ka **avaliku sektori ja mittetulundusorganisatsioonide töötajate oskuste parandamine** ning avaliku sektori töötajate **koolitussüsteemi arendamine**.

Kuna Eesti avalikus teenistuses on juhtimine ja vastutus deentraliseeritud, otsustavad organisatsioonid ja asutused oma töötajate arenguvajaduste ja selleks kulutatavate vahendite üle ise. Keskelt on otsustav planeerida ning juhtida koolitus- ja arendustegevusi, mis mõjutavad kõiki või suurt osa avaliku sektori asutusi, toetavad riigi haldusvõimekust ja juhtimiskvaliteeti tervikuna ja tagavad kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavuse riigi ja kohalikul tasandil.

Kavas on jätkata avaliku sektori töötajate koolitamist prioriteetsetes avaliku halduse arendamise valdkondades, samuti toetame avalikule sektorile spetsialiseerunud koolitajate täiendõpet. Selle kõrval on oluline harida ka asutuste juhte, et tõsta ametiasutuste juhtimisvõimekust.

Stipendiumiprogrammide abil saavad Eesti ametnikud omandada erialaseid teadmisi Euroopa Liidu liimesriikides või mujal. Lisaks tegeleme mittetulundussektori koolitusega, et kolmanda sektori organisatsioonidest saaksid võrdsed partnerid teadmistepõhises poliitikakujundamise protsessis.

Selleks, et tagada jätkusuutlik avaliku sektori koolitussüsteemi areng, toetame avaliku sektori töötajatega tegelevate koolitusasutuste arendamist.

Eestis on samuti probleemiks kujunenud ühtsete põhimõtete puudumine riigi tegevuse tulemuste hindamisel. Riigiasutuste tegevus on kohati ebaefektiivne, osa asutusi on ka oma tegevuseks sobimatus vormis. Viime läbi vastavaid analüüse ja toetame välja edasised põhimõtted, mille alusel hakata haldusorganisatsiooni muutma.

Peamised tegevused:

- avaliku teenistuse tippjuhtide värbamine, hindamine ja arendamine;
- riigiasutuste ning kohalike omavalitsuste töötajate juhtimisvõimekuse tõstmisele suunatud koolituste toetamine;
- stipendiumiprogrammid avalike teenistujate stažeerimiseks välisriikides;
- Sisekaitseakadeemia personali ja koolitajate teadmiste arendamine juhtimise ja avaliku halduse alal;
- maavalitsuste avaliku teenistuse kvaliteedi parandamine;
- maakondlike arenduskeskuste toetamine;
- Eesti kodanikualgatuse strateegia elluviimine ja vastava rakendusüksuse tegevuse käivitamise toetamine.



KUIDAS RIIGI EELARVESTRAATEEGIAT RAKENDATAKSE

Riigi eelarvestrateegia rakendamisel osalevad **kõik Eesti riigiasutused ning kohalikud omavalitsused**, samuti mitmed **era- ja kolmanda sektori organisatsioonid**, kellele on antud riigi ülesandeid.

Eesti riigi tulude kasutamise kõige otsesemaks aluseks on **riigieelarve**, mis koostatakse RESi põhjal. Hetkel on ettevalmistamisel 2007. aasta eelarve, mis peaks riigikogu ette jõudma sügisel. Meie eesmärk on tagada, et 2007. aastal ette võetavad tegevused saaksid jätkuda ja heade tulemusteni jõuda ka järgnevatel aastatel.

Riigieelarve menetlemise kaudu annab oma hinnangu ning lisab omad ideed ja mõtted ministriumide poolt ettevalmistatud plaanidele riigikogu, kes Eesti riigieelarve kinnitama peab.

Kohalikud omavalitsused saavad oma ülesannete täitmiseks 11,8 protsenti selle omavalitsuse elanike poolt riigieelarvesse makstavast tulumaksust. Omavalitsustele eraldatakse ka teisi täiendavaid summasid erinevate tegevuste elluviimiseks, kui selleks on põhjendatud vajadus.

Ministriumid ja teised riigiasutused esitavad taotlused eelarvest raha saamiseks rahandusministeeriumile, realselt eraldatavate summade osas sünnivad kokkulepped ministrite ja rahandusministeeriumi ning teiste ministriumide töötajate vahelistes läbirääkimistes. Eelarve kiidab seejärel heaks valitsus ning kinnitab lõplikult riigikogu. Ministriumid planeerivad oma eelarvetes ka **allasutuste** tööks vajalikud summad.

Euroopa Liidu rahade kasutamiseks koostavad ministriumid koostöös partneritega era-, avalikust ja kolmandast sektorist rakenduskavad, kus summade kasutamismõisted pannakse täpsemalt kirja.

Euroopa Liidust saadavate vahendite abivajajateni jõudmist koordineerivad mitmed **rakendus- asutused ja -üksused**. Rakendusasutusteks on valdavalt ministriumid, kes vastutavad raha eesmärgipärase kasutamise eest. Rakendusüksused on riigi- või eraõiguslikud asutused, mis tegelevad rahataotluste vastuvõtmise ja hindamise, toetuse maksmiseks dokumentide ettevalmistamise ja raha kasutamise järelvalvega. Rakendusasutusteks on näiteks põllumajanduse registre ja informatsiooni amet (PRIA), keskkonnainvesteeringute keskus (KIK), ettevõtluse arendamise sihtasutus (EAS), elukestva õppe arendamise sihtasutus (INNOVE), tööturuamet (TTA), riigi infosüsteemide arenduskeskus (RIA) ja mitmed teised ametkonnad.

Toetuste väljamaksmisega tegeleb makseasutus, kelleks Eestis on rahandusministeerium. Euroopa Liidu raha saavad taotleda nii eraettevõtted, kolmanda sektori organisatsioonid kui kohalikud omavalitsused, kes samuti oma tegevusega eelarvestrateegiat ellu viivad.

OMAVALITSUSTE HUVID KAJASTUVAD EELARVESTRATEEGIAS SELGELT

Ka kohalike omavalitsuste poolt vaadatuna on eelarvestrateegia Eesti riigi jaoks tähtis dokument. Miks tähtis? Sest see määrab kindlaks kogu riigi, sealhulgas kohalike omavalitsuste tegutsemisvõimalused suhteliselt pikaks ajaks ehk järgneva neljaks aastaks.

Linnade-valdade kajastamine selles olulises strateegiadokumendis on endastmõistetav – moodustavad ju kohaliku omavalitsuse üksused ligi veerandi avalikust sektorist. On hädavajalik, et riigi vara kasutamise aluseks olevas strateegias leiaksid kajastamist järgnevad aspektid:

- kohalike omavalitsuste tulubaasi ja eelarvete üldnäitajad riigi majandus- ja eelarveväljavaate kontekstis tervikuna
- riigieelarve eraldise summad (sealhulgas nii üldtoetused kui ka sihtotstarbelised eraldised) erinevate ministriumide haldusalade lõikes – nende üldmaht käesoleval aastal on kokku üle 4,5 miljardi krooni
- kohalike omavalitsuste võimalused Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamise rakenduskavades.

VAATAME NELJA AASTA PEALE ETTE

Kui veel mõned aastad tagasi saime omavalitsuste tulubaasi tulevikust kindlas kõneviisis rääkida pelgalt ühe aasta kontekstis, siis tänaseks oleme Eesti linnade liidu, Eesti maaomavalitsuste liidu ja ministriumide vahelise komisjoni eelarveläbirääkimistel jõudnud kokkuleppele, et lisaks jooksva aasta küsimustele räägitakse läbi ka strateegiliste pikemaajaliste suundade osas.

Selle tulemusena leiavad alates 2005. aastast eelarvestrateegias kajastamist kohalike omavalitsuste tulubaasi ja eelarvete üldnäitajad nelja

aasta perspektiivis. Strateegias on ära näidatud üksikisiku tulumaksu, maamaksu ja omavalitsustele laekuvate keskkonnatasude mahud; samuti leiame sealt riigieelarve ja kohalike eelarvete üldandmete võrdluse nelja aasta lõikes. Lisaks leppisime tänavu kokku, et läbirääkimiste vaheprokollis kajastuvad riigieelarve eraldiste mahud ministriumide haldusalade kaupa järgmiseks neljaks aastaks.

Seal on kirjas näiteks ligi 2,6 miljardi krooni suurune haridustoetuste maht järgmiseks aastaks ja üle 300 miljoni krooni, mis eraldatakse toimetulekutoetusteks. Samuti väärivad äramärkimist kohalike teede ja tänavate hooldeks ette nähtud 300 miljonit krooni ning mitmed teised kohaliku elu korraldamiseks vajalikud eraldised.

RÄÄGIME KAASA KA EUROTOETUSTE PLANEERIMISEL

Selgus ja ka kindlus üldise tulevikuperspektiivi osas võimaldab kohalikel omavalitsustel oma võimalusi ja tegevusi paremini kaaluda ning arengut kavandada. Eriti oluline on see nüüd, kus riigi eelarvestrateegias on kirjas ka see, kuidas kavatsime kasutada Euroopa Liidu struktuurivahendeid. Just seetõttu on tänavu toimuvatel eelarveläbirääkimistel oluline Euroopa Liidu struktuurifondide rakenduskavade tööühmades ja alatöörühmades tehtav töö, kuhu on kaasatud ka üleriigiliste omavalitsusliitude esindajad.

Oleme seisukohal, et omavalitsuste kaasamine, oma huvide teadvustamine ja selgete ning konstruktiivsete seisukohtade esitamine nii järgmise aasta eelarve, riigi eelarvestrateegia kui ka Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamise kavandamise protsessis on parim võimalus kohalike omavalitsuste hääle kuuldavaks tegemiseks ning meie ühiste huvide kaitsmiseks.



JÜRI VÕIGEMAST
Eesti linnade liidu
tegevdirektor

KUIDAS OSALEB EELARVESTRAATEEGIA ELLUVIIMISES KOLMAS SEKTOR

Haridus- ja teadusministeerium asutas elukestva õppe arendamise sihtasutuse Innove selleks, et ellu viia haridusprogramme ja rakendada Euroopa Liidu struktuuritoetusi, mis on mõeldud Eesti inimressursi arendamiseks.

Riigi eelarvestrateegia koostamises ja elluviimises osaleb Innove põhiliselt haridus- ja teadusministeeriumi kaudu, kelle rahaliste vahendite planeerimise kavast saame ka meie osa. Sihtasutus Innove eesmärgid mahuvad ministeeriumiga ühtsete suurte eesmärkide alla ning meie töö aitab kaasa mitmete riigi eelarvestrateegiaga paika pandud haridus- ja teadusealaste strateegiatega ja arengukavade elluviimisele.

Näiteks võib siin tuua Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008, mille üks eesmärke on õppekavade süsteemi korrastamine ja väljaarendamine. Õppekavade kaasajastamine on haridusvaldkonna üheks eesmärgiks seatud ka riigi eelarvestrateegias. Innove osaleb õppekavadega tehtavas töös nii aktiivse elluviija kui Euroopa Liidu toetusrahade jagamist korraldava rakendusüksusena.

Meie eelarve koostamine erineb ministeeriumide eelarveplaneerimisest kahes osas. Esimene erinevus on seotud eurotoetuste kasutamisega. Kui tavaliselt koosneb eelarve vaid asutuse enda rahaliste vajaduste planeerimisest tulemuste saavutamiseks, siis meie eelarvekavas sisalduvad juba nii olemasolevad kui kavandatavad Euroopa Liidu struktuurifondide projektid. Seega mahuvad meie rahastamisplaani ka projektide elluviijate plaanid.

2006. aastal on selliseid projekte pea kakssada ning rakendajaid ülikoolidest väikeste kohalikkude arengut ja kultuuri toetavate mittetulundusühinguteni. Nii et meil tuleb, nagu eespool öeldud, prognoosida lisaks oma vajadustele eelarvesse vahendeid kavandatavate projektide tarbeks.

Teiseks: meie saame näha konkreetsete projektide tulemusi – uusi õppekavasid, korrastatud koolimaju ja noortekeskusi – ning nende valmimises ise kaasa rääkida. Just see pool muudabki numbritest, summadest ja tulemust mõõtvatest näitajatest rääkiva dokumendi koostamise arusaadavaks ja mõõdetavaks ning aitab ka teistel strateegia koostajatel lõpuks ilusat tulemust näha.



KATRI TARGAMA
SA Innove struktuuri-
toetusüksuse juht



**RENALDO
MÄNDMETS**
rahandusministeeriumi
välissuhete asekaitsler

EUROOPA LIIDU MAKSUMAKSJA TOETAB EESTI JÄTKUSUUTLIKKU MAJANDUSLIKKU ARENGUT

Euroopa Liidu asutamislepingu ühe olulisema põhimõtte – solidaarsusprintsipi – järgi toetavad majanduslikult paremal järjel olevad liikmesriigid mahajäänud riikide ja alade arengu kiirendamist. Mitmed euroliidu alusdokumendid, sealhulgas uuendatud Lissaboni strateegia, toovad ära strateegilise raamistiku riikide vastavate dokumentide koostamiseks. Euroopa Komisjon ootab meilt arengu jätkusuutlikkuse seisukohast olulisimatele ja vajalikematele eesmärkidele ja tegevustele keskendumist. Järgnevatel aastatel vaatab Eesti Euroopa Liidu toetusvahendite jaotamise eesmärgi ja aluseid koos Eesti riigi enda rahadega – riigi areng on üks tervik ning sellesse suunatud raha tuleb vaadelda terviklikult, mitte erinevate osadena. Nii saavutame parima tulemuse.

TOETUS SUURENEB KORDADES

Aastatel 2004–2006 eraldas Euroopa Liit Eestile 12 miljardi krooni ulatuses struktuuritoetusi, sealhulgas rahastati meie suuri keskkonna ja transpordi infrastruktuuriprojekte 6,7 miljardi krooniga. Ent aastatel 2007–2013 on vastavad summad juba 53,2 ja 17,7 miljardit krooni. Sellele lisandub veel ligi 14 miljardit maaelu arendamise raha.

Järgneva nelja aasta jooksul, millele keskendub koostatav riigi eelarvestrateegia, plaanib Eesti sellest rahast ära kasutada 48,6 miljardit krooni.

Kehtiva riikliku arengukava koostamine ja rakendamine on meile andnud piisavalt positiivseid ja negatiivseid kogemusi-teadmisi uueks perioodiks. Edaspidigi tuleb seada endale realistlikud eesmärgid ning leida viisid tulemuste täpsemaks mõõtmiseks. Peame vältima väikesemahulisi meetmeid, sest nende haldamine on osutunud kallimaks kui suuremate oma.

EESTI LIIGUB ESIRINNAS

Euroopa on Eesti eurorahade jaotamise ning administreerimise süsteemi heaks kiitnud ning me oleme uute liikmesriikide seas üks paremaid ja kiiremaid raha jaotajaid. Seni läbi viidud hindamised on selgelt välja toonud vajaduse põhimõtteid veelgi lihtsustada ja tegevust tulemuslikumaks muuta – peame kasutama paindlikumaid rakendusviise, parandama taotlejate nõustamist ja koolitust, kiirendama maksete käsitlemist ning lihtsustama abikõlblikkuse nõudeid.

Senise ühe eurotoetuste kasutamise programmi asemel saab neid alates aastast 2007 olema neli. Nende kavade eest vastutavad majandus- ja kommunikatsiooni-, keskkonna- ning haridus- ja teadusministeerium. See seab omakorda kõrgemad nõudmised koostöö paremaks koordineerimiseks ning rakenduskavade ja meetmete üksteisega sidumiseks.

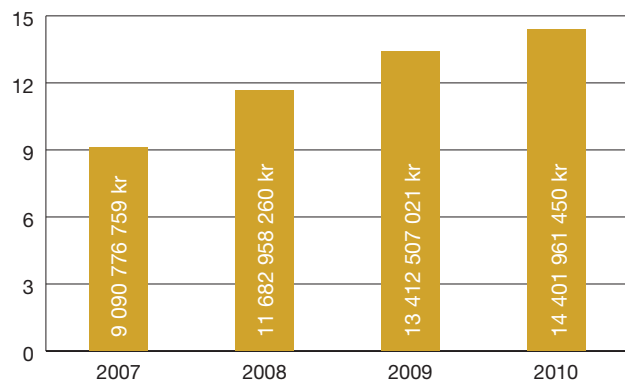
Kolm põhilist ülesannet jäävad aga samaks: Eestisse jõudnud rahade õigeaegne ärakasutamine, püstitatud eesmärkide saavutamine ning vale kasutamise tõttu Euroopa Komisjonile tagasi makstava raha võimalikult väike hulk.

17. mail 2006 kirjutasid Euroopa Komisjoni, parlamendi ja nõukogu juhid Strasbourg'is alla lepingule, mis paneb aastateks 2007–2013 paika Euroopa Liidu eelarvekulutused. See leping võttis kokku pea kaks aastat kestnud finantsperspektiivi läbirääkimised, mis algasid juba 2004. aasta kevadel. Mida see kokkulepe Eestile tähendab?

Eesti areneb täna maksimumtempo. Paljuski võlgname selle eest tänu ELi senisele toetusele, mille abil tehtud investeeringud on aidanud paljudes Eesti paikades elu paremaks muuta. Perioodil 2007–2013 kasvab euroliidu iga-aastane regionaalpoliitiline toetus Eestile enam kui kaks korda. Seega tähendab ELi finantsperspektiivi kokkuleppe sõlmimine Eestile kindlustunnet 53 miljardi suuruse toetuse saamise osas. Nüüd on meie enda kätes selle raha mõistlik kasutamine.

Meie põhiülesanne 2006. aastal seisneb valikute tegemises. Ükskõik, kui head on meie hilisemad rakendussüsteemid, sõltub raha tulemuslik kasutamine peamiselt siiski õigete plaanide tegemisest. Eelarvestrateegia koostamisel ja rakenduskavade sisu läbirääkimistel paneme ühtlasi paika selle, mis suunas ja kui kiiresti Eesti järgmise kümnendi jooksul areneb.

VÄLISVAHENDID RIIGI EELARVESTRAATEEGIAS 2007–2010 (miljardit krooni)







KES KONTROLLIB RIIGI EELARVESTRAATEEGIA ELLUVIIMIST

Riigi raha on meie kõigi raha ja ainult selle kasutamise arukast planeerimisest ei piisa. Tuleb ka vahendite kasutamist kontrollida, et leida üles kitsaskohad süsteemis ning probleemid riigihalduses, mis vajaksid lahendamist, et Eesti riik saaks oma kodanikke paremini teenida. Tehtu kontrollimine ja hindamine aitab meil edaspidi riigi raha paremini planeerida ja kulutada.

Riigieelarve täitmise kontrollimine on Eestis eelkõige **riigikontrolli ja rahandusministeeriumi ülesandeks**. Riigikontroll on maksumaksja huvides ja palgal tegutsev hindaja, kes koostab põhjalikke finants- ja tulemusauditeid erinevatest valdkondadest. Riigikontrolli ülesandeks on uurida, kuidas riik ja omavalitsused on riigi raha kasutanud. Riigikontrolli töötulemused on eelkõige suunatud riigikogule, valitsusele ja avalikkusele.

Riigikontrolli toetab riigi rahakoti järele valvamisel rahandusministeerium, ennekõike ministeeriumi **finantskontrolli osakond**. Oma panuse Euroopa Liidu toetuse ja välisabi osas annab ka **Euroopa Liidu maksete osakond**.

Finantskontrolli osakonna põhiülesanneteks on valitsusasutuste ja nende allasutuste sisekontrolli süsteemi rakendamise ja siseauditi korralduse analüüsimine, samuti ettepanekute tegemine nende tõhustamiseks. Eurorahade valdkonnas täidab osakond auditeeriva asutuse funktsiooni, mille ülesannete hulka kuulub europrojektide auditeerimine ja nende lõppemisel hinnangu andmine kõikide fondide rahade kasutuse sihipärasusele. Nii on rahandusministeeriumi finantskontrolli osakonna näol tegu ühelt poolt auditeerijate hindajaga, kes annab hinnanguid teiste auditi üksuste poolt tehtud tööle ning teiselt poolt EL toetuste hindajaga.

Euroopa Liidu maksete osakonna ülesandeks on tagada Euroopa Liidu toetuse ja välisabi finantsjuhtimine, mille käigus kindlustatakse väljamaksete sihipärasus, korrektsus ja õigustatus. Samuti töötatakse välja valdkondlikke õigusakte, tegeletakse aruandluse ning eurotoetuse ja välisabi ning riigipoolse kaasfinantseeringu väljamaksmisega.

Eelarvestrateegia on üheks oma eesmärkidest seadnud riigi haldussuutlikkuse tõstmise – asutuste töö tulemuslikumaks ja kiiremaks muutmise. Selle raames on oluline arendada ka siseauditi osakondi ja nende tegevust. 2006. aasta mais kiitis valitsuskabinet heaks rahandusministeerium poolt ette valmistatud kontseptsiooni siseauditi arendamiseks, millega ühtlustatakse kõigis riigiasutustes siseauditi põhimõtted ning parandatakse raha kasutamise hindamise kvaliteeti.



KALLE KUKK
rahandusministeeriumi
valitsuskontrolli
asekantsler

RIIGI EELARVET KONTROLLIME SINU HUVIDES

Avaliku ja erasektori toimimine on ühest küljest nii sarnane, ent teisalt ka võrreldamatult erinev. Erasektori puhul on tavapärane, et ettevõtte tegemisi kontrollitakse ja auditeeritakse – see toimub omaniku huvides. Seevastu avalikul sektoril justkui polekski selget omanikku, kelle huvides ja milleks siis veel kontrollimine?

Tegelikult saab just sellest mõttekäigust alguse probleem. Tihtipeale ei osata või taheta mõista, et riigieelarves on tegelikult kirjas see, kuidas kasutatakse Sinu ja minu raha. Sisuliselt olemegi meie kõik riigi ja selle rahakoti omanikeks: seega on meil õigus teada, milleks meie kõigi ühist vara kasutatakse ning kas seda tehakse ausalt ja parimal võimalikul viisil. Sestap on iseenesestmõistetav, et riigieelarve vahendite kasutamist tuleb pidevalt jälgida ja kontrollida. Riigi rahakoti sisu järele valvamine on Eestis rahandusministeeriumi üks põhiülesandeid.

KONTROLLIMISE VAJADUSEST TULEB ARU SAADA

Ometi ei ole see tõsiasi igapäevases elus nii ilmselge. Riigieelarve kasutajad esitavad mitmesuguseid väiteid, miks rahandusministeeriumi poolne kontroll pole põhjendatud. Erinevaid argumente tuleb muidugi arvesse võtta ja hinnata, aga tihtipeale tundub, et asutused lihtsalt ei soovi avalikkust “oma” rahade ligi lasta või kardetakse “oma” eelarve vähendamist. Nende murede lahendamiseks on rahandusministeerium ette valmistanud nägemuse valitsuse siseauditi alasest tulevikust, et leida kõiki osapooli rahuldav mõistlik lahendus, mis tagaks samas piisava kontrolli riigi eelarve üle ning avalikkuse teadlikkuse sellest.

Riigi eelarvestrateegias on kirjas ka eesmärgid meie kõigi raha kasutamise kontrollimiseks.

Eesmärgiga **arendada siseauditi valdkonna koordineerimist** juurutame süsteemse auditialase infovahetuse, süvendame koostööd riigikontrolliga, täiustame töömetoodikaid ja analüüsime riigiasutuste sisekontrollisüsteemide rakendamist.

Teiseks eesmärgiks on **valitsuse liikmete parem informeeritus**. Selleks esitame valitsusele arutamiseks ülevaateid siseauditi tööplaanidest ja kokkuvõtteid teostatud audititest, et valitsus saaks anda suuniseid puuduste kõrvaldamiseks.

Oluline on ka **siseauditi kvaliteedi tõstmine** – hindame siseaudiitorite vastavust pädevusnõuetele, korraldame koolitusi ja viime ministeeriumides läbi sisekontrolli töökvaliteedi hindamisi.

EELARVEPROTSESSI ETAPID TÄIENDAVALD ÜKSTEIST

Kuna rahandusministeerium vastutab eelarve ja riigi majandusaasta koondaruande kokkupanemise eest, peame ka ministeeriumisiselt kontrollivaldkonna arendamisega tegelema. Peamiselt on sellesse tööse kaasatud riigieelarve osakond, riigikassa osakond, finantskontrolli osakond, halduspoliitika osakond ja välisvahendite kasutamise eest vastutavad osakonnad. Oleme eesmärgiks võtnud riigieelarve vahendite mõistlikku ja sihipärast kasutamist võimaldava keskkonna täiustamise, ent pöörame kindlasti tähelepanu ka sellele, kui kusagil peaksid ilmne-ma probleemid riigi raha ja muude varade kasutamisega, ja pakume välja omapoolsed lahendused.

Eelarvemenetlus on terviklik protsess – tegemist ei ole pelgalt eelarveridade kokkupanekuga. Kokkuvõtlikult öeldes koosneb eelarvemenetlus strateegilisest planeerimisest, eelarve koostamisest ja täitmisest, aruandlusest ning eelarve kasutamise kontrollimisest. Seega kestab üheaastase riigieelarve menetlemine tegelikult umbes kaks aastat. Eelnevate aastate eelarvete täitmise ja selle kontrollimise tulemused on omakorda sisendiiks järgmiste perioodide eelarvekavade koostamisel.

Kontrollimine ja auditeerimine ei ole asjad iseeneses, vaid loomulik ja loogiline osa meie ühise rahakoti sisu otstarbekast kasutamisest. Sealjuures soovime ju kõik, et riigi vara, mis kuulub meile kõigile, planeeritaks ja kasutataks mõistlikult ja sihipäraselt.



TEA VARRAK
rahandusministeeriumi
kantsler

KOKKUVÕTVALT JA TULEVIKKU VAADATES

Sinu ees oli raamat, mis võtab kokku sadade Eesti tulevikust hoolivate inimeste kahe aasta pikkuse ühise töö. Nende hulgas on ametnikke kõigist ministeeriumidest, missioonitundega inimesi kolmandast sektorist, ettevõtjaid, partnereid, nõuandjaid väljastpoolt Eestit ning lihtsalt kodanikke, kelle jaoks on Eesti edu tähtis.

Nii see peabki olema, sest riigi eelarvestrateegia puudutab iga Eesti elanikku: põhjalike analüüside, konkreetsete plaanide ja keeruliste finantstabelite kujul on selles ju kirjas olulisem, mida riik kavatseb lähima nelja aasta jooksul meie kõigi rahaga teha. Kui ma räägin “meie kõigi rahast”, mõtlen ma ka Euroopa Liidust Eestisse jõudvaid vahendeid, mida strateegia samuti käsitleb. Meiegi anname oma panuse Euroopa Liidu eelarvesse ja mida kiirem on meie areng, seda suurem on meie osa.

Riigi eelarvestrateegia aitab meil kasutada raha Eesti jaoks võimalikult tulusalt, olgu see siis pärit Eestis kogutud maksudest või saadud toetusena Euroopast. Et ükski kroon ei läheks kaotsi, vaid tooks juurde teise ja ehk kolmandagi.

Me tahame, et Eesti areneks ka edaspidi kiirelt, kuid et me selle tormilise arenguga ei kahjustaks oma võimalusi elada hästi ka tulevikus: just seda peame silmas sõnaga “jätkusuutlikkus”. On väga oluline, et meie tegevus oleks nii sotsiaalselt kui piirkondlikult tasakaalus: et me ühel päeval ei seisaks silmitsi olukorraga, kus elame küll majanduslikult arenenud riigis, ent ei saa kasvavaid vahendeid kasutada mitte riigi edasiseks arendamiseks, vaid peame suurema osa energiast kulutama võitluseks sotsiaalsete probleemidega.

Et meil ei jääks ükski olulisem aspekt kahe silma vahele, muutsime strateegia koostamise nii avatuks kui võimalik. Igaühel, keda riigi raha kasutamise planeerimine puudutab, peab olema võimalus oma arvamust avaldada ja ettepanekuid teha. Paljud erinevad inimesed, kes vaatavad Eesti elu erinevate nurkade alt, lugematud ideed ja arvamused, sajad eesmärgid moodustavad kokku riigi arengu visiooni, pilgu, mis vaatab piisavalt kaugele, et teaksime, millises suunas liikuda.

Riigi eelarvetsrateegia loomisel osalenud enam kui 120 organisatsiooni andsid kõik oma panuse ühise visiooni kujundamisse ning oleme selle eest siiralt tänulikud. Olen kindel, et vastvalminud strateegia on üha tiheneva ja kõigi jaoks kasuliku koostöö algus. Koos mõeldes ja ühiselt tegutsedes loome sünergiat, mis aitab majanduskasvule ning elatustaseme paranemisele hoogu juurde anda. Avaliku sektori tegevuste ühine planeerimine ja vastastikuste mõjude arvestamine kasvatab nende positiivset mõju.

Nagu iga strateegia, on ka riigi eelarvetsrateegia pidevas muutumises. Täna saavutatu muudab aga edasise töö lihtsamaks – teame ju nüüd omast kogemusest kindlalt, et ühise eesmärgi nimel pingutamine ja kompromisside otsimine annab parema tulemuse kui üksi tegutsemine. Edaspidi oskame vältida sel korral tehtud vääratusi ega takerdu enam nii kergesti – iga korraga muutub koos tulevikku vaatamine üha kergemaks ja me näeme aina kaugemale.

Lisaks strateegia uuendamisele seisab meil ees kirjapandu elluviimine, mis pakub uusi väljakutseid ja sunnib meid taas paremaid ning kõigile sobivaid lahendusi otsima. Ikka ühiselt – koos väljamõeldu tuleb ka koos ellu viia, et saavutada parimat tulemust ja Eesti edu hoida.

MEIE PARTNERID RIIGI EELARVESTRAATEEGIA KOOSTAMISEL

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM

Eesti ametiühingute keskliit
Eesti avatud noortekeskuste ühendus
Eesti biokeskus
Eesti infotehnoloogia SA
Eesti kaubandus-tööstuskoda
Eesti maaülikool
Eesti noorsootöö keskus
Eesti omavalitsusliitude koostöökoogu
Eesti teaduste akadeemia
Eesti täiskasvanukoolitajate assotsiatsioon ANDRAS
Eesti tööandjate keskliit
Eesti vabaharidusliit
Keemilise ja bioloogilise füüsika instituut
Kutsevalifikatsiooni SA
Rakenduskõrgkoolide rektorite nõukogu
Rektorite nõukogu
SA Eesti kutseõppe edendamise ühing
Tallinna tehnikaülikool
Tallinna ülikool
Tartu biotehnoloogiapark
Tartu teaduspark
Tartu ülikool
Teadlaste liit
Tiigrihüppe SA

SOTSIAALMINISTEERIUM

Avahoolduse arenduskeskus
Balti keskkonna foorum
Eakate koda
Eesti ametiühingute keskliit
Eesti arstide liit
Eesti haiglate liit
Eesti kiirabi liit
Eesti kirurgide assotsiatsioon
Eesti linnade liit

Eesti maaomavalitsuste liit
Eesti mittetulundusühingute ja sihtasutuste liit
Eesti naisettevõtjate liit
Eesti naisuurimus- ja teabekeskus
Eesti patsientide esindusühing
Eesti patsientide nõukoda
Eesti perearstide selts
Eesti puuetega inimeste koda
Eesti teenistujate ametiliitude keskorganisatsioon
Eesti tervishoiu juhtide kolleegium
Eesti tööandjate keskliit
Eesti õdede liit
Eesti ämmaemandate ühing
E-tervise SA
AS Innopolis Konsultatsioonid
Mitte-eestlaste integratsiooni SA
SA poliitikauuringute keskus PRAXIS
Tartu ülikooli arstiteaduskond
Tartu ülikooli sotsiaalteaduskond

KULTUURIMINISTEERIUM

Eesti muinsuskaitse nõukogu
Eesti olümpiakomitee
Eesti regionaalne spordinõukogu
Eesti regionaalse kultuuripoliitika nõukoda
Muuseumi nõukogu
Ühiskondlikku leppe SA

KESKKONNAMINISTEERIUM

Eesti biotehnoloogia liit
Eesti jäätme käitlejate liit
Eesti keskkonnaühenduste koda
Eesti veeühing

MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUM

Autoettevõtete liit
Eesti ametiühingute keskliit

Eesti biotehnoloogia liit
Eesti hotellide ja restoranide liit
Eesti infotehnoloogia- ja telekommunikatsiooniettevõtete liit
Eesti kinnisvara haldajate ja hooldajate liit
Eesti korteriühistute liit
Eesti kuurort- ja taastusravi liit
Eesti kõrgem kommertskool
Eesti majaomanike ühenduste Liit
Eesti maksumaksjate liit
Eesti noorte kommertskoda
Eesti puutööliit
Eesti tuleviku uuringute instituut
Eesti turismifirmade liit
Eesti tööandjate keskliit
Eesti väike- ja keskmiste ettevõtjate assotsiatsioon
Eesti väliskaubanduse liit
Eesti õigusjärgsete omanike liit
Eesti üürnike ühenduste liit
Estonian euromanagement institute
Junior achievement arengufond
MTÜ Eesti maaturism
MTÜ Eesti ühistegelise liit
Rektorite nõukogu

PÖLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

Eesti aiandusliit
Eesti erametsaliit
Eesti kalakasvatajate liit
Eesti kalaliit
Eesti kalurite liit
Eesti kaugpüüdjate liit
Eesti kaupmeeste liit
Eesti keskkonnaühenduste koda
Eesti leivaliit
Eesti maaülikool
Eesti maanaiste ühendus
Eesti maaparandajate selts
Eesti mesinike liit

Eesti piimaliit
Eesti põllumajandus-kaubanduskoda
Eesti põllumajandustootjate keskliit
Eesti sporditeabe SA
Eesti toiduainetööstuse liit
Eesti veinitootjate liit
Eesti vähikasvatajate tulundusühistu
Eesti väike- ja keskmiste ettevõtjate assotsiatsioon
Eesti õlletootjate liit
Eestimaa talupidajate keskliit
Liikumine Kodukant
MTÜ Eesti maaturism
MTÜ Eesti noortalunikud
OÜ Areto
TÜ Eesti kalapüügiühistu
TÜ Eesti kutseliste kalurite ühistu
TÜ Eesti traalpüügi ühistu
Viina liit

SISEMINISTEERIUM

Eesti linnade liit
Eesti maaomavalitsuste liit
Eesti väikesadamate liit
Harjumaa omavalitsuste liit
Hiiumaa omavalitsuste liit
Ida-Virumaa omavalitsuste liit
Jõgevamaa omavalitsuste liit
Järvamaa omavalitsuste liit
Läänemaa omavalitsuste liit
Lääne-Virumaa omavalitsuste liit
Põlvamaa omavalitsuste liit
Pärnumaa omavalitsuste liit
Raplamaa omavalitsuste liit
Saaremaa omavalitsuste liit
Tartumaa omavalitsuste liit
Valgamaa omavalitsuste liit
Viljandimaa omavalitsuste liit
Võrumaa omavalitsuste liit





Rahandusministeerium

Suur-Ameerika 1

15006 Tallinn

tel 611 3558

faks 696 6810

info@fin.ee

www.fin.ee